

SLOVENSKI GLASNIK.

Cena polletna
1 gl. 35 kr.

Lepoznansko-podučen list.

Po pošti
1 gl. 50 kr.

Odgovorni vrednik in izdajatelj: **Anton Janežič.**

Št. 2.

V Celovcu 1. februarja 1862.

VIII. zv.

Cerkniško jezero.

(Po narodni povesti zložil Fr. Svetličič.)

Lakaj še dan današnji iz lesa gostega
Dva građa vsa poderta tak milo gledata
V planjavo lepo, kjer je široko jezero
Med Javornikom temnim in Slivnico goló?

Kjer reže z urnim čelnom valove zdaj čelnar,
Je rezal nekđaj brazde z drevesom oratar;
Debele čede pasle so se po travnicih,
Kjer skrivajó se ribe po sencah mahovih.

V gorenjem gradu, ki je na berdu stermkastim,
Ponaša oče s sinom se skor doraščenim;
V dolenjem pa, ki s skale tje v Karlovco stermí,
Cveté lepote rajske edina mlada hči.

Mladeneč se uname za krasno deklico,
Zasede en dan konja, in jaha snubit jo;
Odgovor, ki dobí ga, presune mu sercé,
Da toči britke solze nazaj domu gredé.

V odgovor ta zamišljen pri breznu, ki reži
Sred polja in požira studence, postojí;
Kar mož zaraščen čudno iz žrela dvigne se,
In mu prijazno pravi: Povej mi, kaj ti je?

Mladeneč zdihne: Snubil na Karlovcu sem hčer,
In mislil prisnubiti si jo brez vseh over;
Al mislim dal slovo sem, ker vidim, da ni moč
Spolniti mi, kar terjal nje oče je rekoč:

Sovražil sem očeta, sinú sovražil bom,
 Pozabil pa sovrašтво in dal ti jo na dom
 Za ženo, ki jo snubiš in vidiš pred seboj,
 Če jo prepelješ v čelnu od tod na Stegberg svoj.

Ljubezen prava, sin moj! mu mož odgovori,
 Je derzna in nobenih over se ne zboji;
 Zatoraj bogaj, stori, kar svetujem, zvesto,
 In rečem ti, to dekle nevesta tvoja bo.

Iz močnega železa omrežje si izkuj,
 Zavezni ž njim to žrelo, in terdo ga zasuj,
 Zasuto bo tiščalo pritoke vse na stran,
 In jezero stopilo v prostorno bo raván.

Netegoma dopolni, kar mož mu svetuje,
 Se veseli, da voda zares narašča se,
 Si steše ročno čelnič iz mehkega lesá,
 In serčno tje prek srede pod Karlovec veslá.

Prekanjeno priljuden sprejme ga Karlovčan,
 Obljubi hčer mu v zakon, odloči svatbe dan;
 Mladenča pa obide, zakaj da, sam ne ve,
 Otožnost, skerb neznana, ko z grada v čelnič gré.

Še enkrat, preden dojde poroke srečni čas,
 Iz serca rad bi gledal neveste svoje kras,
 Bi slišal iz ust njenih saj tri besedice,
 Da vedel bi, al ona še zanj gori al ne.

Ko jame se nočiti, odrine in veslá
 Za lučjo, ki mu z grada visocega migljá,
 Ko bliža se pa bregu, mu zgine spred oči,
 Obda ga strašna tema, in groze obledí.

Enako veši druga luč zdaj posveti se,
 Ker meni, da z lin grajskih, se krepko v veslo vpre;
 Kar zgrabi vir dereč ga, in v Karlov'co derví,
 In čelna in čelnarja nihče več vidil ni.

Skrivne prigodbe nočne poslušá hči molcé,
 Obleče se na skrivšem kot se nevesti gré,
 Se verže z verh ozidja v valove ročnoma,
 In spolni tak prerokbo moža povodnjega.

Zató še dan današnji iz lesa gostega
 Dva grada vsa poderta tak milo gledata
 V planjavo lepo, kjer je široko jezero
 Med Javornikom temnim in Slivnico goló.

Bojmir.

Oprošteno jest grešnima,
 Zulumčaru, ubojci,
 Oprošteno svima, svima,
 Samo nije izdajici.
 A. Nemčić.

III.

Po veliki sobi visocega poslopja v stari slavoznani Terpi koraka zamišljeno Ljubor zdaj počasi, zdaj hitro. Gleda v tla in sam s sebo govori: „Le ene duše v vsej Terpi ni, da bi ji smel skrite misli razodeti! Le eno serce mi zvesto ne bije, da bi ošabni deklini obe-tanje mogel spolniti! Pokoren je vsak; pa, kje je tisto veselje, ki jim je oči na vsak moj migljej vezalo, ko je vsak v radosti zavriskal, če je povelje iz mojih ust izprosil? Ko sem napovedal, da jih popeljem v ljuti boj, bliskale so se jim prevelicega navdušenja in veselja. In zdaj, zdaj? Vse je zamaknjeno v novo solnce, njihov bog je prekleti Bojmir, kot bi bil vsem v serce prirasel. Pa prisege ne pozabim; lizal bo še svojo kri in nevesta Oktavianu služila. Večni bogovi, svetujte mi! — Rimca še nobenega ni viditi, morda lesem na zadnje vdariti mislijo; pa zvediti moram, kaj se godi na bojnem polju; ali so rimske čete kaj opravile ali nič!“

On pozvoni, vojak skoči hitro v sobo: „Je prišel že sel od Oktaviana?“ praša Ljubor.

„Ne še; pa po velici cesti dirjajo iskri konji in prah se kadí izpod njihovih kopit, ko bi v beli megli hitri bliski sem ter tje švigali; trije konjiki dirjajo v divjem skoku proti mestu in vsak čas bodo tukaj.““

„Ko v mesto dojdejo, naj se precej sem pripeljejo!“ reče poveljnik in vojak odide.

Še zmirom Ljubor stopa zamišljeno po sobi in zaničljiv smeh mu časih uide in neprijazen ogenj iz oči zablisne. Pa dolgo ne čaka; trije vojaki stopijo v sobo v svitli, pa zaprašeni bojni opravi. Ljubor vsakemu molčé, pa prijazno roko stisne, na to vrata zapahne in vsi štirje stopijo v sosedno sobo. Eden teh treh poda Ljuborju pismo, ki ga naglo prebere in potem praša: „Kdaj pride z vojsko?“

„Prihodnji teden gotovo, ako pred ne. Arenda in Arupa ste tako že v prahu, tedaj ga ne bo nič mudilo.“

„Arenda in Arupa v prahu? Ali se nista podala starca?“

„Nismo imeli malo dela z Arendo. Naših je precej padlo pri oblegi in to je Oktaviana jako kačilo; v silni jezi je ukazal napasti mesto in v kervavem naskoku smo se ga polastili; pa po ulicah se je na novo boj vnel, da so naši skoraj pete pobrali; Agripa, to spazivši, je prišel s pomočjo od druge strani, strašno so se klali, da se je vojvoda sam kar tresel pri groznem šumu orožja in vrisku vojakov. Ko je stari sovražni poveljnik vidil, da bo zmagan, ukaže vse poslopja zažgati, da smo se v ognju bojevali; vse smo sosekali, pa naših je tudi mnogo padlo in nekaj je še plamen zagrebel. Nam ni ostalo drugo jutro družega, nego prah in pepel.“

Ljubor je pri zadnjih besedah postal nemiren in se vedno sam seboj bojeval; pa zakrival je, kolikor mogoče, notranjo borbo. Domočina mu je sopet v sercu iskro uplamenila, Arenda se je prestrašno branila sovražniku; poštenje in prid domovinski sta mu v duši še enkrat ogenj ljubezni zbudila; — pa skrivni serd na Bojmira, ki je znal ves narod čarobno nase vezati, in razžaljeno serce, katero je Ljubomilin odgovor v divjo togoto preobernal, sta premagala: domovina mu je jokaje pobegnila iz serca, ker se je vanj strašna sebičnost vgnezdila.

Po dolgem prenehleju, reče Ljubor: „In Arupa? kako je ta v vaše roke prišla?“

„Zidovje je bilo slabše in stenolomi so ga razrušili. Ko poveljnik vidi, da se ustavljati ne more, prederl je versto naših konjnikov, in se pozneje zedinil z Bojmirom.“

„Oktavian tu piše, pa nič kaj natanjko. Ali imate vi kako naročilo seboj? V kratkem se pogovorimo. Terdnjavo in mesto mu prepustim, vojake pa razpustim, kamor se jim ljubi, podali se mu nikdar ne bodo. Zagotovlja mi, da bom poveljnik neke čete, in ako bo Ljubomilo po osvojenem Metulju v roke dobil, jo meni prepusti.“

„Vse vam je dovoljeno. Ali še nekaj morate storiti, kar gotovo vam in tudi nam pomaga. Ko bomo prišli pred mesto in ga napademo, razpostavite tako vojake, da se nam bodo le težko branili. Vam je čast vojaška ohranjena, in nam zmaga olajšana; pogum se bo v sercih naših vojakov obudil in sovražnikova moč in upanje se boste poterle.“

„Umem! Naj se tedaj vojvoda precej sem oberne, ko se spočije!“

„Kmalo vam roko poda, med prvimi prijatli mu boste na strani stali. Upajte vanj, obilnosti vam ne bo manjkalo in ne veselja v njegovem taboru. — Srečno ostanite, pogodili smo se, v malo dneh se sopet vidimo.“

„Lepo ga pozdravljam!“ reče Ljubor ter mu poda roko, in poslanci oddirjajo na berzih konjih.

Kmalo za temi tremi jezdicami udarita dva Japoda. Na čilih vranjih sta grozno mahala nad glavo z buzdovanom in dohitela rimske poslance. Hud boj se vname. S svitlimi meči sekajo in s težkimi ščiti se branijo. Že je en Rimec padel in enemu Japodu je konj ubit, da se je vojak na zemljo zvernil; to priliko opazita druga dva konjika in pobegneta; Japod sam se ni upal z dvema bojevati, in tudi sta se mu že zgubila v temni gozd, da ni mogel nobenega zazreti. Drugi Japod, ki mu je bil konj ubit, je zajahal konja mertvega Rimca in oba sta zavila po stranskih potih v Bojmirov tabor, kjer sta naznanila, kar sta v Terpi vidila in slišala.

In zgodilo se je, kakor je bilo pogovorjeno. Kmalo so prišle rimske trume in obsedle mesto; raztresene so bile prav na široko, da se je očem mogočna in veliko večja vojna vidila. Napadli so s strašnim vriskom zidovje, kakor bi hotli s samim glasom terdne zidove razrušiti; pa hrabro so se branili slabo vredjeni meščani, da se je lomila rimska sila na zidovih in cepala v globoki jarek; voda jim je tu vrišč in novo napadanje pristudila.

Po napadu pa Ljubor precej poročnika pošlje v rimski tabor, kjer se je dogovorilo, da se ima terdnjava z mestom vdati, in podati so se morali verli Japodski vojaki. Na eni strani so Japodi iz mesta počasno pa ponosno stopali, na drugi so z veselim vriskom Rimci ošabno v mesto hrumeli in posedli terdnjavo.

In potem — vkljub pogodbi so se zadervili v meščanske hiše in plenili, kar je bilo dražega in njihovim željam všečega. Tergali so starim očetom in obupnim materam device iz rok in divjali, da je bilo joj.

Pa vernila se bo ta verolomnost in sirovost: razkačeno in razserjeno ljudstvo se bo maščevalo.

Večerni mrak se je že vlegel na mesto Terpo; matere so si roke lomile in svitle solze točile; stari možje so se obupno ozirali v nebo, vzdigavali pesti in kleli vrage kervnike. Vojaki rimski so se pa veselili plena in razuzdano razsajali po mestu.

Glej ga, japodskega mladiča, gola mu je še brada in na licu mu še cvete pomladanja roža, kako derzno se igra s rimskim konjikom, ki pri mestnih vratih zraven konja stoji. Všeč je bil vojaku mladi junak, pusti mu na konja sestri in uči ga jahati; pristova mu se meč, zna ga sukati na vse vetre. Dolgo se je mladič vadil, in ko je solnce že davno v morje zatonilo in mrak obraz zemlje v tmino zavil, je dečko konja spodbodel in skokoma oddirjal ž njim; na ves glas se je zasmel in vojak v prvi zmešnjavi ni vedel, kaj bi počel. Šel je družega konja iskat, da bi ga došel; pa že je noč v svoj plašč zavila derznega mladiča, ki je z naročili meščanov bežal k četi Bojmirovi in naznanil tam grozovitosti rimskih vojakov.

Bojažejne trume so se v knezovem taboru sošle, lice se jim je samo smejalo veselja, da se kmalo ljuto sprimejo z domovinskimi vragi. Bojmiru so bili vsi udani, častili so ga, kot prvega junaka in vreden je bil tega; njemu je bilo pa tudi lahko v persih, in serce mu je v radosti utripalo, viditi tako izbrane krepke vojščake. Ljubor je bil tem hrabrim trumam izdajavec, vreden, da se živ speče; marsiktera pest mu je grozila. Pride ti ura, ne odneseš jo; tudi v rimskem taboru in cesarjevem šotoru te najde kazen, ali vsaj grizla te bo nevstrahljiva vest ali te bodel spomin nekdanjih dni, ko je še svoboda in zvestoba branila in varovala domovino. Obilnost, krasota in prevzetni prijatli te bodo zaničevali; vsacemu se lahko še notranji mir poverne, le izdajavcu ne. Kamor pojdeš, povsod se te bodo ogibali ljudje; oče bo sina vzdigoval in mu rekal: Glej dete, ta-le je naložil težki jarem na naše rame, pripeljal ptujca v deželo, da nam zapoveduje v ptujem neznanem glasu, da nam tare lepo domačo besedo, goni iz hladnih gajev tice, nas sili ptujim bogovom se vklanjati; da

Od ruke mu ništa ne rodilo,
Ni u polju bjelica pšenica,
Ni u berdu vinova lozica!

Sinek, kedar ti doraste roka in boš krepko sukal svitli meč in metal težko kopje, ne bodi izdajica svojemu narodu, ampak bodi mu krepek ščit!

Pomikala se je vojska na zadnje mesto, kjer se je svoboda še svetila Japodom. Pot je deržala skoz stare gozde. Zdaj misli Bojmir Rimce napasti z vso močjo. Ako mu bo še zdaj sreča mila, kot mu je bila v malih bojih, morda bo rešil domovino strašne smerti. V štiri čete je razdelil vojake; trem četam je dal hrabre poveljnike, in ukazal jim od zad in od strani napasti rimsko silo. Sam si je zbral naj lepše in hrabriše junake; vsi njegovi so iskre konje zasedli in bežali ko blisk na vojskino čelo. Zlato jutranje solnce je veršiče stoletnih bukev in brastov žarilo in lesketalo na srebernih čeladah in na bliščečih kopjih. Tiho in molčé se pomikajo čete po sencah zelenih gozdov, resno in pazljivo, žive strele mečejo iz oči. Prišedši kraj ceste zapazijo sovražnika; tu planejo nanj z divjim krikom: Sveta svoboda! Bojmir in njegovi konjiki so ko divji, kervizeljni risi tergali in sekali, strašna je bila morija, buzdovan je na vse strani mlatil, noben mahljej ni bil zastonj, vse je padalo; sukali so v vajeni roci prederzni vojaki težko balto, ki se je blisketala kot smertna zvezda.

Derzno zbere raztresene vojake Bojmir in plane v sredo vojne ž njimi klicaje: „Za mano!“ In udari s svojimi ko z razpuščenimi vragi v sredo rimske vojne; kar zagledal je Ljuborja med njimi. V vrisku vojaškem in kervavi gnječi dela gaz z bojno sekuro, vse razbije, kar se ustavlja; njegovi tovarši ravno tako bodejo, sekajo,

mahajo, kri se v potokih vali po zemlji. Borba je zmirom grozniša, vendar predre Bojmir do Ljuborja; švigne mu plamen iz oči in s klimcom: Vražji gad! mu z balto prekolje glavo in persi.

Ko pa vidi, da je na vseh straneh obdan, oberne se k svojim: „Tukaj moramo zmagati, ali življenje drago prodati.“ Divji vranec se mu je že utrudil, pa ko je le zmirom večja stiska, zarezgeta in zdivja med Rimce teptaje jih. In Bojmirovim konjikom se vname v sercu divji pogum in neznana krepost. To strašno zvenjenje ščitov je bilo v persih Bojmirovih tovaršev le preljuba in prelepa melodija, in blisket mečev in hrabro gibanje sredi sovražne vojne jim je bila krasna junška igra. Verla četa si prebije in preseka pot, pa šumno sičanje kaljenih pušic jim je še za slovo na ušesa šumelo. Marsikteri njegovih tovaršev je padel, pa vidil je, da ni lahko zmešati dobro vredjene vojne in veliki sili kljubovati; kot morski valovi na pobrežje pluskajo, valila se je nanj rimska sila.

Oberne se v temni gozd s svojimi in kmalo je na drugem koncu in vidi namesto treh trum le eno, ki se je iz treh skerčila; kajti v sredi so se združili in sekali, da so jim že hrabre roke omahovale. Pa Bojmir se razhudi in z morivno četo plane nad Rimce. Kot lahek veter v vročem poldnevu potni obraz potniku sladko opihlja in mu prijeten hlad ude na daljni pot krepi, tako jim je pogled na Bojmirove razognjene oči novo moč v trudne ude vlival. Rimski vojaki svitlo strašno balto zagledavši se začno umikati; enak smertnemu duhu se jim zdi Bojmir in njegova četa. Rešil je svoje, pa manjkalo jih je veliko, preveliko zanj; imel je vendar tolažbo, da so življenje za drago ceno prodali in da bo tudi sovražnik marsikterega pogrešal. Zbere svoje in po stranski poti hité Metulje branit.

Rimci pa se ustavijo na kervavem borišču in šotore postavijo, ker jih je tudi boj utrudil. Oktavian prešteje ostale, da zve, kako zgubo mu je to jutro prineslo. In glej polovica lepe vojske je zginila, skoraj vsaki konjik mu je poročil:

Da zaročil se je z blede smertjo,

Da za doto vzel je širo polje,

Da zvezala ju je grozna balta,

Vlegel v postljo buzdovan robati.

IV.

Ljubi vse ljudi in reci jim, naj se ljubijo med saboj — nad vse pa ljubi svojo domovino.

V ti ljubavi bodi slep, kakor je mati slepa v ljubezni proti svojemu otroku.

Jan. Zakariašević.

V Metuljah je poslopje pervega starašina zmirom polno; viši častniki hodijo noter in ven; oroženi so vsi s svitlo bojno opravo, kot bi sovražnik že pred durmi stal; lice jim ni veselo, ne žalostno, nič ne more zvediti radovedno okó. Bojmirjevi posli na spehutih konjih večkrat prisopihajo, pa vselej kmalo sopet odidejo; ljudstvo jih radovedno obsipa, pa nobeden ne zine besedice, da bi se zvedilo, kako se godi znancem in prijatlom na borišču.

Ko je bilo zdolaj pred poslopijem tako šumno in živo, kjer Metuljski starašina, Ljubomilin oče, sporočila sprejema in daje: vladal je tih mir zgoraj, kjer je prebivala lepa Ljubomila, Metuljski cvet, ponos in upanje sivega očeta,

Devica lepa, kot bi pena morska

Rodila jo v naročju jasnem;

Devica svitla, kot bi vila gorska

Gojila v zoru jo prekrasnem;

Devica mila, kot bi luna sjajna

Kopala nežno v luči zračni;

Devica ljuba, kot bi zvezd okrajna

Krasila jo v višini mračni.

Zdihovala je po ljubem svojem Bojmiru, pa le ko je bila sama; vpricho mladih Rimljank, ki so jej bile tovaršice, je skrivala serčno hrepenenje. Rimljanke so ji dosti lepega pravile o krasnem Rimu in njegovih veselich, dosti so popisovale, kako so bile vjete v groznem morskem boju, in kako jih je mlad vojak, kteremu so se drugi vklanjali in je bil gotovo njih poglavar, lepo sprejel in rekel, da se jim nič žalega ne bo storilo. Včasih se jim je vternila solza hrepenenja po lepem domu, po ljubih starših, po vedno jasnem italijanskem nebu, po priprostih veselich na kmetih.

Pa pred Ljubomilo so se bale kaj tacega v misel jemati, niso htele biti nehvaležne, saj jim je po moči stregla. Lep vert z zelenim drevjem je hladno senco o vroči popoldanski uri dajal, bistri studenci so v srebrnih curkih šumljali, se vili skoz mahovito kamenje po vertu in se zlivali v velik vodnjak, kamor je vabila večerna zarja kopat. Lepa jutra so na skokonogih konjih se sprehajale v zelenem

gozdu, kjer so jim žvergoleče tice in šumljajoči vrelci sladka čutila v sercu budili, kjer je v čistem zraku in med veselimi smehi lice lepše razcvetalo od rože, ki jo je zarja zarudila. Razpletene lasce je vetrič milo razpihoval in se nežno z njimi igral: podobne tovaršicam lovske boginje so časih na pisane tice pušice streljale, ali plaho serno spojale iz hladnega zavetja pri srebernem viru. Časi so tudi strune prebirale in v nežnem sladkem glasu svoje serca tolažile. Ljubomila jih je rada poslušala in tudi ona časih katero svojega naroda zapela.

Lepo so se imele in manjkalo jim ni nič, le hrepenenje serca se je oglašalo v mirnih neposlenih urah. Kar se nekega dne popoldne, ko se je solnce že bolj proti večeru nagnilo, po ulicah glasni vriski čujejo; ljudstvo je vrelo skup in kmalo se zasliši petje, ki je tako čudne čutila budilo, kot bi jasno veselje temni žalosti za večno slovo dalo in bežalo od tega mesta. Pa donelo je lepo in moško. Slavni vhod je obhajal Bojmir in njegove čete; on sam je jezdil čilega vranca, strašni buzdovan in očetni meč sta mu na boku visela, v roci je imel grozno balto, ki je bliščela v solncu. Na leskeči sreberni čeladi se je majalo perje velicega čopa; obraz mu je bil bolj temen kot jasen, v duhu je vidil pogubo drage domovine in razdjanje zadnjega pribežišča narodu, ki tako ljubi svobodno domovino svojo. Za njim so jezdici na iskrenih konjih ponosno jahali in za temi na neštevilnih vozovih se je peljalo vojskino zaplenjeno orodje, da se porabi za zdajno terdo oblego, in neznano veliko družega blaga; potem so prišli pešci. Veselje je bilo gledati ponosne vesele vojake, vsaj jim je vest hvalo dajala, da so storili dolžnost in narod je tudi vedil ceniti zasluge. Pri starešini hiši se ustavi Bojmir in razpusti hrabre vojščake; razgubé se po mestu, pozdravljaje in poljubovaje znanca in rodbino, in pripovedujejo, kar so v vojski doživeli.

Bojmir skoči raz konja, ga da slugi, sprime serčno sivega Metuljskega očeta.

Pa kmalo se odpravi in v gornje sobe leti, kjer mu nasproti pride srečna Ljubomila z mladimi Rimljankami. Objame in poljubi ga ognjeno, vso serčno ljubezen je htela v veselju in solzah razliti: „Tako dolgo puščaš svojo Ljubomilo samo? Že tri tedne te nisem vidila! Venela sem, kot vene roža brez hladne rose!“ Pa odgovoril ji je le z gorečimi poljubi. Srečen je bil on in srečna je bila Ljubomila. Nič ni kalilo nju veselja. Pozabil je vseh prešlih težav; te kratke trenutke živel je le sedajnosti.

Deklice zagleda in megla nevolje zatemni mu jasno čelo. Spomni se na večno sovraštvo, ki ga je prisegel očetu; Ljubomila poljubi mu to temo s čela in prosi ga, naj verne deklice njihovi rodbini, gotovo hrepené po veselju in zgubljeni sreči, saj one niso sovražnice naši domovini. „Predraga! tvojim prošnjam ne odrečem nič, in tudi to spolnim,“ reče on in se oberne h deklicam, pokliče jih k sebi in vsi gredó v sobo. Ljuba mu težko čelado odveže in svitločerne kodre

lepo ravna in gladi; deklice si ne upajo oči povzdigniti, lahka zarja jim je lice oblila, spoznale so v Bojmiru morskega viteza; pa prijazno prime vsako za ročico in praša: ako jim serce kaj po domu hrepeni, po svojih ljubih? Le malo in tiho so odgovarjale, pa Ljubomila jim je serčnost dajala. Nekoliko so se otresle prvega strahu in Bojmir jim obljubi, da jih bo jutri peljal v rimski tabor, ter jih izročil Oktavianu.

Večer se je že nagnil; jasno nebo je vabilo v veliki vert, kjer so se v veselem šeptanju drevesa in studenci pogovarjali in radovali sladkopevni slavci. Rajske čutleje je krasna narava budila v Bojmirovih persih. Počasi je zbežala zarja za solncem in se skrila v neizmernih morskih valovih; mila luna je ljubeznjivo lice odkrila in nebesne zvezde so začele migljati; noč je objela zemljo in čarobne svoje čudeže razkrila. Bojmir se poslovi, opase se zopet po vojaško, čelado težko na glavo dene in hiti tje, kjer ga čaka veliko veselje v sredi zvestih vojščakov.

Veliko pojedino je napravil ta večer pod milim nebom, da imajo branivci domovine tudi veselo uro, vsaj so do sedaj le težave in nevarnosti okušali. Vince se jim je smejalo v kozarcih in radostno so serkali sladko kapljico; napivali so Bojmiru, ljubljencu Davorovemu: „Naj živi! na veke naj živi! naj vrage domovine pogubi!“ Ko se jim prikaže, zagermi iz vseh gerl: „Bog živi Bojmira, poglavarja in vojvoda našega!“ Veselo vzame japonski knez podani kozarec in s krepkim glasom reče: „Hvala vam, hrabri bratje na bojnem polju. Pri sebi vas vidim, dragi prijatli, ki ste nosili z mano vroči znoj vojskine nevarnosti; upam, da si bomo še dalje vzajemno pomagali in doveršili sveto opravilo. Tedaj živila svobodna naša domovina, živil narod Japonski!“ To izrekši izprazni kozarec med neštevilnimi vriski. Na to so donele pesmi na slavo junaško.

Prijazno so jim migljale luči s sinjega neba, pa že so jim tudi pletle vsevedoče vile v zraku ternjev venec, krono grencega terpljenja.

Ko drugo jutro zora napoči, jezdijo po Metuljskih ulicah vojaki v lepi vojskini opravi, ki so spremljali pet krasno oblečenih deklic; lepo so pristovali snežnobeli konjiči beli z zlatom vsiti odeji mladih Rimljank, med katerimi je bila posebno ena lepe vitke rasti; kot kraljica lepote se je odlikovala od družih. Ko pridejo skoz mestna vrata, lahko zadirjajo in kmalo zavijejo v gozd.

Svitlo solnce je prisijalo skoz visoke veršiče starih dreves; čisti jutranji zrak je delil naj nežnišo milino dekliškem licu in veselo so na lahkih belcih dirjale po zelenem gozdu. Ko so tako radostno jahale, pridejo Evgenii na misel rimski vjetniki. Žalostno reče Tuli: „Kdaj bodo tako jahali domu naši bratje in drugi rojaki, ki so v Metuljskem gradu? Prašajve Bojmira, morda tudi njim dovoli, ako ne v Oktavianov tabor, vsaj nazaj v veličastni Rim.“

Obe jo naprej zdirjate in Bojmira praša Tulija: „Ali imajo naši mladi vojaki, ki so v terdnjavi zavarovani, veselo upanje, kdaj v domovino se verniti? Ali bodo morda na večno v ječi med visokim ozidjem žalostno hrepeneče oko obračali proti lepi rimski ravnini?“

„To razsodi le Oktavian; še danes jih lahko reši iz sužnih spon, ki jih žulijo. Ako mi dovoli mojo prošnjo, dovolim jaz vašo, in srečni boste vi in srečen bom jaz in z mano ves japonski narod.““

Komaj Bojmira izgovori, že se v dalji zasveti tabor rimski in v hitrejem skoku jo udarijo proti zaželjenemu mestu. Kmaló so pred njim. Straže jih spusté noter. Pred šotorom imperatorovim skočijo s konj, roke podajo Rimljankam, in tudi one poskačejo raz belce.

Stopijo vsi v šotor. Vojvodi so bili zbrani in se posvetovali zastran vojske, ko stopijo gospodične in njih spremljevalci v šotor. Nepričakovani prihod je osupnil vse, ker mislili so, da se nikoli več ne bodo vidili.

Lepa gospodična Evgenija, ki je bila naj imenitniša med njimi, pokaže Oktavianu in drugim Bojmira in reče: „Ta nas je rešil in v imenitno hišo izročil, kjer se nam je kaj dobro godilo, in sedaj nas je spremil, da nas vam izroči.“

Pogledajo ga bolj na tanko in znan obraz se jim je zdel; Julijev sinovec pa reče hitro: „Izvoli in izberi, kar ti serce želi; vse dobiš, Rimljan ceni dobroto, ki se mu stori.“

Bojmira mirno pa glasno reče: „Mir in svobodo mojemu narodu; to edino, družega nič!““

Pa zaničljiv smeh in smerten pogled mu je bil odgovor. Bojmira je to dobro zapazil; molči tedaj, reče Oktavian:

„To se ne more zgoditi; zlata, srebra, druzega orožja in moja prijaznost ti dam, le tega ne tirjaj; pridruži se mojim vojvodom in ostani pri nas.“

Z zaničljivim pogledom odgovori japonski knez: „Nisem Ljubor, knez sem vojaške zemlje, matere hrabrih junakov, poglavar sem rodoljubnega naroda, gospodar sem jadranskega burnega morja; tvoji vojaki to dobro vedó! Tudi te — s tem pokaže na deklice — sem jaz v roke dobil, pa nedolžnega serca ne pogubi vojvoda, ki je bolj usmiljen od vas; ne terpinči vjetih, kot je vaše peklensko veselje mojega starega junaškega očeta; pa vernilo se vam bo. Še je vjetih mladih vaših junakov, in čutili bodo, komu so v roke prišli in čigar naroda so.““ In terdníše prime balto in hoče oditi s svojimi.

Proseče so se ozirali vojvodi in deklice na Oktaviana, da reši vojake in prijatle strašne smerti, pa zastonj. Ošabni triumvir reče le besede: „Pogodili se bomo pod Metuljskim ozidjem, pa ne z besedami, ampak oven, strele in naskoki bodo pogodbo pisali!“

„Vidili se bomo na borišču, pa desnica bo sukala balto, buzdovan in meč. Idimo, prijatli!““ Tako odgovori Bojmira, in ponosno

in počasi z vzdignjeno balto koraka iz šotora in vojaki za njim. Vsi se zavihitijo na vrance in naglo oddirjajo. Dolgo so gledali rimski vojaki za njimi in vojvodi so se čudili njih junaškemu značaju; vsi so bili ene misli, da je Bojmir tako razdeval in sekal verste v zadnjem boju, da je on pogubil vse ladije na morju. Malo veselja jim je ta dohod prinesel; nemi, v se vtopljeni, nezadovoljni s termo Oktavianovo so se razšli v svoje šotore.

(Konec prihodnjic.)

Domovju.

I.

V mislih gleda duša vedno
 Drago bistriško dolino;
 Vas v dolini vidi čedno,
 Vidi grada podertino.

Vidi hišico v nji belo,
 Zad vinograd pa cveteči;
 Sliši, kak bobni veselo
 Bistrica potok šumeči.

Čez zelenih lip verhove
 Vidi stolp cerkven kipeti;
 Ž njega sliši pa zvonove
 Milo krog in krog doneti. —

V senci tvoji, lipa mila,
 Bratje ljubljani ležijo:
 Bo tud moja kdaj gomila
 Tam, kjer oni sladko spijo?

II.

Tice! kam tako letite?
 „Mraz je prišel v kranjske dole,
 Z belim plaščem so pokrite
 Nanosa višine gole.

Tje hitimo me v Ital'jo,
 Kjer nas mrazi ne morijo,
 Kjer vetrovi nas ne žal'jo,
 Kjer limone zelenijo.“

Ljube pevke! kaj hitite
 Ve tak berzo v kraje vroče?
 Mal' postojte, govorite:
 Al' še živ je ljubi oče?

So prijatli zvesti? Zdravi
 Bratje dragi in sestrice?
 Mar še zapuščeni Slavi
 Kapljejo z očes solzice?

Bistričan.

O zakonu in zakonskih zadržkih pri Slovanih do XIII. stoletja.

(Spisal Fr. Cuček.)

Vsak prosti narod ima svoje posebne šege in navade, svoje uredbe in postave. Tudi stari Slovani so imeli svoje posebno pravo, katero poskusim v sledečih odlomkih na kratko popisati. Začetek naj se stori z odlomkom staroslovanskega rodovinskega prava.

Dokler so se Slovani držali svojih starih šeg in običajev, imeli so o zakonu skoraj enake zapopadke, kot jih imá izobrazena Europa še sedanje dni. Slovanska prava so blezo edina prava srednjega veka, ktera so še sedaj nekoliko v rabi. Njihov znak je človečnost in pamet. Že v starodavnih časih so imeli Slovani zakonike, ktere je prejemal sin od očeta ali po ustnem izročilu ali pa po modrijanih in duhovnikih na deske napisane. Slovanska prava nam jasno dokazujejo, da so bili stari Slovani, v primeri z drugimi narodi, zelo omikani in izobraženi.

Gotovo so bile te že v starih časih na tako visoci stopnji stoječe zakonske uredbe mogočen faktor neizmerne razšira in števila Slovanov, ker je tudi narod slab in bolehen, ako je otrovan ali okužen vir, iz kterega izvira. Dokazov v zgodovini nam ni treba dolgo iskati. Med največimi uzroki prepasti rimskega naroda bilo je strašno pokvarjeno zakonsko življenje. Da sta to čutila že Cezar in Avgust, jasno dokazuje „lex pappia popea“. Ali ni nam potreba tako daleč nazaj iti v prešlost; svariven izgled imamo nad kervoločnimi tlačivci Jugoslovanov.

Kaj je zakon?

Kolikor je raznih bogoslovnih, modroljubnih in politiških strank, toliko je različnih odgovorov na to prašanje; reči se more: kolikor je glav, ki so to premišljevale, toliko je različnih odgovorov.

Pa pustimo učenim in modrijanom prepir o zakonu; poglejmo rajši, kaj je njegova sverha ali cilj.

Brez dvoma je množitev človeškega rodú, rojenje otrok zakonu bitna sverha. Ker pa človek slab in nezmožen na svet pride in bi mu bilo brez pomoči poginiti, zato gre roditeljem dolžnost, rojenemu detetu pomagati in ga varovati, dokler ne more samo kot izobrazeno človeško bitje živeti. Odreja otrok je druga bitna sverha zakona. Ker pa je treba po naredbi narave za rojenje otrok dveh oseb različnega spola, z različnimi dušnimi in telesnimi lastnostmi, kterima je potreba uzajemne pomoči, je tretja sverha zakona uzajemna podpora.

In da se ta cilj doseže, potreba je po mnenji ene stranke, da mož in žena do konca svojega življenja skupaj živita.

Je bila li pri starih Slovanih zakonska vez razvezljiva ali ne? Z drugimi besedami, sta se li mogla zaročenca pri življenju enega ali drugega zopet oženiti ali ne?

Mogla sta se. Mnogo starih pisavcev to poterjuje. Tako je bil zakon po kanoniškem pravu med naj glavnimi vzroki odpora starih Čehov proti kerščanski veri. V kraljedvorskem rokopisu toži vitez, da mora do smerti samo z eno ženo živeti. V saskem ogledalu se nahaja, da Slovani po svojem ponavadnem pravu zakon razvezujejo, in predstavljavec saskih prav terdi, da je pri Slovanih v paganskih časih samovoljna razveza zakona bila občna, in še mnogo pozneje v kerščanskih časih, konec XII. stoletja so občno tožili na Ruskem, da se samo bojari in knezi poročajo po cerkvenem pravilu, prosto ljudstvo pa lahkomišlno brez cerkvenega blagoslova se ženi in zopet žene razpušča. Še le potem, ko je duhovščina po sreči izkorenila stari slovanski „civilni zakon“, uterdila se je pri katoliških Slovanih nerazvezljivost zakonske vezi; nasproti pa se je že v teh časih začelo mnenje širiti pri pravoslavni Slovanih, da se more tudi cerkveni zakon zbog važnih vzrokov razvezati.

Da se zakon sklene, potreba je bitna, da oba, ženin in nevesta, v ženitev privolita. Brez tega pogoja se pravi zakon ne more misliti, brez tega pogoja ostane samo posilstvo in prikračenje osebne prostosti.

Tudi staroslovansko pravo je strogo terjalo privoljenje z ene in z druge strani. To nam dokazuje velika kazen, ki je bila postavljena na unos proti volji unesenke, in da je kazen dosti manjša bila, ako je unesec unesenko samo proti volji roditeljev, ne tudi proti njeni volji unesel. Tako so po českem pravu unesenca v smert obsodili, ako je unesenka priznala, da je bila s silo k ženitvi primorana. Ako je bil kdo uposa obdolžen, pa se je lahko izgovarjal, da je bila unesenka v unos privolila. Ako je nedoletna hči, ktera je bila še devica, pripoznala, da je to prostovoljno storila, imel je oče pravico, jo ob glavo djati, unesca pa na dvoboj terjati. Ako pa je bila unesenka polnoletna ali pa udova, nobenega ni kazen zadela, ker je pravico imela, si za moža izvoliti, kterege si je hotla. Moral je pa unesec unesenko, ako še nista bila poročena, pod smertno kaznijo za ženo vzeti.

Dokazuje nam to tudi ostro kaznovanje posilstva. Posiljena ženska je imela pravico, posilniku glavo odsekati. Po pravu cara Dušana je zgubil vlastelin, kateri je žensko plemenitega roda posilil, za kazen nos in obe roki, sužen pa je bil obešen (pri Slovanih naj sramotniša kazen). Rob, kateri je žensko svojega stanú posilil, zgubil je kakor vlastelin za kazen nos in obe roki. Po českem pravu je posilnika smertna kazen zadela. Samo od Derevjerjev, ki so na Ruskem

stanovali, pripoveduje Nestor, da so sirove navade in običaje imeli, niso poznali zakona z uzajemnim privoljenjem, ampak da so device ropali in odpeljevali.

Rekli smo, da je zakon uterjen v uzajemnem privoljenji dveh oseb različnega spola. Tedaj morete pravi zakon le osebi različnega spola, ne pa več možkih ali več ženskih oseb med saboj skleniti. Da je pravi zakon, si tudi ne more mož več kot ene ženske osebe za ženo, in ženska ne več kot ene možke za moža vzeti.

Duh zakona mora biti duh ljubezni, drugače ne more doseči zakon svoje sverhe. Ljubezen pa je izklenivna, ona hoče biti edina posestnica ljubljene stvari. Razdeljena ljubezen ni ljubezen, tedaj se mora mnogoženstvo popolnoma zavreči.

Mnogoženstvo mora roditi v družini sumljivost, prepir in razpertijo, prava odreja otrok se pa ne more še misliti ne. Razun tega mora mnogoženstvo po svojem bitji ženski spol na suženjsko stopnjo potlačiti, mu osebnost odvzeti, ga tako ponižati, da je sčasoma le stvar, ki ima možu v meseno poželenje služiti. Narod, ktereга rodovinsko pravo na mnogoženstvu stoji, mora moralno in fizično hirati in pešati. O mnogomožtvu nočem ne govoriti. Tudi vkupnost žen se le nahaja pri narodih, ki živé kakor živina, in Slovani je niso nikdar poznali, akoravno so jim jo hotli oktroirati neki pisachi, ki si Slovanov drugačnih misliti ne morejo, kot neumnih in živinskih.

Ostane tedaj samo še prašanje, je bilo li kedaj mnogoženstvo pri Slovanih ali ne?

Množina ljudstva ni v mnogoženstvu nikdar živela; ono je bilo preveč nasprotno čistim šegam in navadam starih Slovanov. Dovoljeno je bilo kraljem in poglavarjem. Le pri nekterih slovanskih narodih, ki so na nemški meji živeli, živela je tudi množina v mnogoženstvu. Zaneseno je bilo namreč mnogoženstvo od Nemcev k Slovanom, ki so v Pomorji in okoli Labe živeli. Iz posnemarije so tudi Čehi včasih živeli v mnogoženstvu, ravno tako tudi nekteri ruski narodi, ki so menda sosedne azijske narode posnemali. Pri Poljaki in prekokarpatških Slovanih gotovo ni nikdar bilo, ker noben letopisec nič ne piše o njem, kar bi bili gotovo storili, da bi bilo kedaj veljavo imelo pri teh Slovanih. Največa napaka Slovanov je bila od nekđaj njih slepa posnemarija in slepa ljubezen do inostranstva, ktera jih je dostikrat učila, svoje boljše domače zametavati in se poprijemati slabšega tujega samo zato, ker je bilo tuje, — ktera jih je dostikrat učila, tuji jezik, tuje šege več kot svoje ceniti.

Že Tacit pripoveduje, da so Venedi, slovanski narod, svoje šege in običaje s sarmatskimi ogerdili. Posebno pa je bil nemški element Slovanom zelo škodljiv. Tako se je razun mnogoženstva še dosti drugih sirovih odločb vrinilo iz nemškega v slovansko pravo, akoravno so se zlo upirale slovanskemu duhu. Tako se je vrinila barbarična pravica, novorojene otroke moriti; vendar se je pri Slovanih ta pra-

vica toliko prikratila, da je mati, ako je štela že dosti otrok, samo pravico imela, novorojene deklince moriti, dečke je pa morala za službo domovine ohranjevati.

Ravno tako tudi sirova pravica moriti starčke, ki si niso mogli nič več pridobivati, in strašno ljudomorstvo bogovom v dar. Kolikor več je to ali uno slovansko pravo iz nemškega vzelo, toliko bolj ste se gubile iz njega mehkočutnost in človečnost; prav očevidno je to v českem pravu.

Poglejmo zdaj druge zakonske zaderžke.

Je bil li zakon sužnjev in nedoletnih pravno veljaven ali ne?

Pisma od leta 1255 dokazujejo, da je zakon sužnjev pravno veljaven bil.

Tudi sužnost je bila iz tujstva v slovanske dežele zanesena. Ravno tisti, katerih vera uči, da smo vsi otroci božji, namreč kristjani, so Slovane učili, da je pravično ljudi kakor živino kupovati in prodajati. Nemški Otoni so prvi vpeljali sužnost pri Slovanih na Labi in v Pomoraniu, darovali in prodajali so cele trume Slovanov, kakor čede neumne živine.

Ime sužnjev (Sklaven) je večni spominek nemške sile, in nam jasno dokazuje, kako so Nemci ravnali s Slovani, ki so bili v vojskah vjeti. Od tukaj se je suženjstvo razširilo čez Česko, kjer se je še le v 9. stoletji vterdilo, čez Poljsko in Rusko. K prekokarpatkim Slovanom je bila zanesena sužnost od Gerkov, Lahov in Madjarov. Koliko boljši so bili stari paganski Slovani od tacihi kristjanov! Oni so človeški ravnali z vjetniki, so odločili dan, kdaj ima končati njih sužnost, in so jim dovolili, da so se mogli odkupiti in verniti nazaj v domovino, ali pa ž njimi prosto in bratovski živeti. Med njihovimi naj staršimi uredbami je bila postava, da slovanski vjetnik je prost, kakor hitro na slovansko zemljo stopi. Car Dušan je zapovedal, da se prodajavcu serbskega kristjana v deželo druge vere odrežejo za kazen roke in jezik. Stari Slovani niso hotli imeti v svojih deželah ne sužnjev, ne gospodov; vsi so bili od prvega poglavarja do zadnjega berača, v svoji domovini enako prosti. Mnogo časa je preteklo, preden je slovanski jezik za sužnost besedo imel.

Pa tudi potem, ko je bila sužnost vpeljana, nikdar ni bila tako terda kot na Nemškem; nikdar ni gospodarjem bilo dovoljeno, poljubno s sužnji ravnati. Suženj ni bil pri Slovanih brezvoljna stvar, vsakemu človeku so nekatere pravice priznali, in so tedaj tudi sužnje k osebam šteli. Sužnost ni mogla biti pri Slovanih nikdar to, kar je bila na Nemškem, kjer je cela stotletja robe in robkinje gospodar kakor živino združeval in sopet razdruževal, kakor mu je bilo drago. V tej zadevi ga ni bilo naroda čez Slovane, oni sami niso poznali ne sužnjev ne gospodarjev.

Poglejmo sedaj drugo prašanje, ali je bil zakon nedoletnih pravnoveljaven ali ne?

Mladost potrebuje modrega sveta in podpore skušenih starcev. Tedaj vidimo pri vseh izobraženih narodih nedoletne postavljene pod brambo očeta ali pa varstva (jerobstva). Povsod se tudi nahaja pri Slovanih veliko spoštovanje do starih ljudi. Glavar rodovini je skoraj samovladno gospodaril čez svoje podložne; njegovo gospodarstvo ni bilo podvrženo nobeni postavi, ktere v tej zadevi nikdar ne morejo dosti veljave imeti. Ali on je bil podvržen moralnim postavam dobrovoljne narave, ktere nepokvarjeni narodi zmiraj na tanko spolnujejo.

Da zakon nedoletne hčeri ni bil pravnoveljaven, ako ni dal oče svojega dovoljenja, kažete dve uredbi: ena česka, druga pa uredba prava cara Dušana.

O prvi smo že govorili. Ako je namreč nedoletna hči, ktera je bila še devica, prostovoljno, pa proti očetovi volji se dala unesti, imel je oče pravico, jo ob glavo djati; ako je polnoletna bila ali vdova, je ni zadela nobena kazen. Da je bila oblast staršev velika pri ženitvi otrok, dokazuje nam tudi sledeča uredba cara Dušana: Ako je dekle brez sile pod obljubo zakona bilo oskrunjeno, in so potem starši privolili v zakon, tedaj ni zadela oskrunjevavca nobena kazen. Ako pa starši niso privolili, moral je bogati oskrunjevavec funt, premožni pol funta zlata plačati oskrunjenki, in je moral zraven za kazen še iz dežele iti. Če je pa bil zapeljivec reven, zgubil je za kazen nos, in je moral tudi iz dežele.

Prostovoljna nečistost z vdovo pa ni bila nobeni kazni podvržena.

Ozrimo se sedaj na vero, na duhovski stan in na slovesno obljubo čistosti; in pogledimo, ali so bile te tri reči zaderžek zakona ali ne.

Je bila li vera pri starih Slovanih zakonski zaderžek?

Bila je, akoravno je bila v starih časih bolj kristjanom, kot paganskim Slovanom zakonski zaderžek. Tako so ruski in tudi drugi slovanski knezi kristjane za žene imeli, akoravno so sami bili pagani. Odkar se je pa pri Slovanih razširilo kerščanstvo, postala je vera skoraj brez izjemka zaderžek zakona.

Tako se je moral po pravu cara Dušana dati kerstiti gerški polovec (teško če ne Patareni), kteri se je na tihem s serbsko kristjano oženil, drugače je zgubil premoženje, ženo in otroke, in je bil pregnan.

Nekristjani in krivoverci niso mogli, od kar se je kristjanstvo razširilo, s kristjani zakona sklepati, ako so ga pa sklenili, morali so h kristjanski veri prestopiti.

Ostro prepovedan je bil zakon med kristjani in židi, in to postavilo so Slovani vselej in povsod deržali. Na Moravskem je še clo sirova postava veljavo imela, da so žida, kateri se je s kristjano oženil, z ženo živega pokopali.

Duhovski stan in slovesna obljuba čistosti nista bila zakonski zaderžek, dokler je imelo slovansko pravo veljavo; še le potem, ko je kanoniško pravo v slovanskih deželah zadobilo večo veljavo, postale ste te dve reči zakonski zaderžek.

Tako so ruski, polski in pomoranski knezi nune za žene imeli, tako Mieczyslav in Boleslav. Plemstvo je tudi dostokrat nune za žene imelo, v Pomoraniu tudi prosti ljudje.

Ženitve duhovnikov so se še le scasom po malem zgubile, ko je kanoniško pravo veljavo zadobilo.

Stari paganski Slovani niso imeli prav za prav nobenega posebnega duhovništva. Brezženstvo duhovnikov se je zlo upiralo slovanskemu duhu. Na Poljskem je stalo duhovništvo do leta 1197 v ozki zvezi z meščanstvom, ali od tega časa, ko je duhovništvu zakon bil prepovedan, pešala je edinost bolj in bolj. Škofe, kateri so kaznovali duhovnike, ki so se ženili, preganjali so plemenitaši. Na Ogerskem je dolgo časa imela uredba veljavo, da je katoliškemu duhovništvu zakon pravno dovoljen, samo to je bilo prepovedano, da ne smejo vzeti robkinje za žene. V čanadski škofii so še v XII. stoletji djakoni in subdjakoni se ženili, in potem po krivih potih si pridobili posvečenje za mašnika in bogate duhovnije. V Dalmaciji so še v XIII. stoletji duhovni bili oženjeni. Tako je v XIII. stoletji Joanes, spljetski nadškof, na šibeniškem cerkvenem zboru šibeniškemu škofu za eno leto odvzel službo in dohodke, in ga obsodil, da se mora vsaki petek skoz tri leta postiti, ker je svojim duhovnikom zakon dovolil. Mašnikom po imenu Folko, Joanes in Mihael je odvzel za tri leta službo in dohodke, ker so se oženili po posvečenji za mašnika, in jim zapovedal, da se morajo od svojih žen ločiti, če nečejo v cerkveno prokletje pasti in svoje službe za vselej zgubiti.

Sorodništvo, zakonski zaderžek, kateri je od nekdaj veljavo imel pri vseh izobraženih narodih, in jo imeti mora, ker ima globoko naravno podlago, je tudi pri Slovanih vselej bil zakonski zaderžek. Narodi, pri kterih sorodništvo ni zaderžek zakona, morajo ali moralno zelo pokvarjeni biti, ali pa stojijo na zlo nizki stopnji omike.

Kteri so bili členi sorodništva, to je pa težko povedati, ker letopisci mešajo narodne uredbe z uredbami rimskega in kanoniškega prava. Latinski letopisci tožijo, da se Slovani ženijo v členih, od cerkve prepovedanih. Pravo cara Dušana razločuje 4 stopnje, vse druge sorodnike ima za tujce.

Toliko je gotovo, da je po slovenskih pravnih zapopadkih bilo dovoljeno v zakon stopiti sorodnikom četrtega člena. To je bilo kanonskemu pravu nasprotno, in papežem je pozneje obveljala, da so

kralji to prepovedali. Tudi na Ruskem je bil zakon v četrtem členu pozneje prepovedan.

Če je mož umerl, morala ga je žena eno leto obžalovati, in se menda ni smela zopet omožiti, dokler ni leto preteklo, pa gotovo se ne ve. V starih paganskih časih je bila navada, da se je žena sama z lastno roko umorila, in da so jo z možem na eni germadi sožgali.

To strašno šego je še le kerščanstvo odpravilo.

Pravo cara Dušana zapoveduje, da mora žena, če je mož na povelje cara v vojsko šel, 10 let nanj čakati, in da se sme še le eno leto potem zopet omožiti, ko je za gotovo zvedla, da je umerl.

Zakon proti ti postavi je bil kaznovan kakor prešeštvo. Če je mož zopet nazaj prišel, imel je pravico novi zakon razvezati in ženo zopet nazaj vzeti.

Letopisci hvalijo čistost starih Slovanov, možkih in ženskih, prešeštva skoraj niso poznali. Čistost in zvestoba slovanskih žen se je Gerkom čudna in čeznaturna zdela. Nestor piše od Polanov: Polani so bili bolj izobraženi, ko drugi Slovani, sramožljivost je kinčila njihove žene, in zakon so deržali za sveto dolžnost. Edinost in čistost ste kraljevale v pohištvu.

V starih časih je mogel mož ženo sam z lastno roko kaznovati zavoljo prešeštva. Pri Poljakih je bila na prešeštvo volitev med smertjo in okernjenjem za kazen postavljena.

Po pravu cara Dušana je neoženjeni možki, kateri je z omoženo žensko prešeštvo storil, samo 30 perper (perpera — $\frac{1}{4}$ marke) plačal, vse je bila le žena kriva, in mož je pravico imel, jo zavreči. Če je pa tudi možki bil oženjen in ona omožena, moral je on 100 perper plačati, in ona je bila le tepena, druga kazen je ni zadela.

Ostane nam še prašanje, kako so Slovani zakon sklepali, in ktera razmera je bila med možem in ženo?

Najstari način sklepati zakon je menda bil ta, da so ženske kupovali in ropali. Samo po sebi se zastopi, da ropanje in kupovanje žen v terdi zvezi stojita. Eni pisavci terdijo, da se še v tem stoletji nahaja kupovanje nevest pri Serbih na Turškem in pri finskih narodih na Ruskem. Še konec pretečenega stoletja je bila skorej pri vseh slovanskih narodih navada, in je pri nekterih še dandanašnji, da so na ženitni dan sorodniki in prijatli na konjih in dobro oroženi pri ženinu se zbrali, in potem po nevesto šli. To kaže, da so v pretečenih časih device ropali, ali pa se hali napadov, in zares prepevajo Serbi v narodnih pesmih take napade.

Pri Poljakih je bila navada, da je oče ali pa njegov namestnik nevesto izbral, in jo potem ženinu pripeljal.

Pri Slovanih, ki so v Radomiči, Viateri, Sjeverzi in Drevli prebivali, bila je navada, da je pri velikih igrah med vasmi mladost obojega spola se shajala, in mladenči neveste si zbirali, in da so potem začeli skupej živeti brez vsake slovesne zveze po zakonu.

Tudi potem, ko so Slovani kristjani postali, bilo je težko, jim odvzeti njihove stare navade. Ne more se dvomiti, da so Slovani že v starih časih tudi po cerkvenih postavah se poročali, kar so posebno knezi radi storili; ali tudi to je gotovo, da so še v kerščanskih časih še dolgo zakone privatno in brez duhovništva sklepali. Ko se je že kerščanstvo vterdilo, imel je še dolgo civilni zakon veljavo.

Pri Serbih so pri sodnijah sklepali civilni zakon, kterega so „brak“ imenovali. Cerkevno poroko so pa imenovali „venčanje“.

Na Poljskem so še le za kralja Leška vesoljno se v cerkvi poročali.

Na Českem se je že leta 979 trudil sveti Adalbert cerkveno poroko vpeljati.

Na Ruskem se je še le v XII. in XIII. stoletji cerkvena poroka popolnoma vdomačila.

Na Serbskem je moral postavodajavec zapovedati, da za naprej se smejo ljudje le v cerkvi poročati.

Na Ogerskem je do kralja Kolomana civilni zakon veljavo imel.

Kar se tiče razmere med možem in ženo, ni bila ravno taka, kakor pri izhodnih narodih, ker je bilo ženam dovoljeno povsod se pokazati in iti, kamor so hotle; ali možje so jih imeli za poterpežljive služabnice, ki se ne smejo pritožiti, in ki, po paganskih zapopadkih, morajo možem še na unem svetu streči.

Žalibog ima ta razmera v nekterih slovanskih deželah še dan današnji veljavo. Še sedaj ni pri Serbih na Turškem žena dosti več kot služabnica; gotovo je ta razmera med možkim in ženskim spolom posledek kupovanja nevest. Ali je morebiti pri Serbih na Turškem kužni upliv turškega življa uzrok te razmere?

Ena noč na Kumu.

(Spisal Fr. Erjavec.)

Pasji dnevi so jemali slovó. Da bi jim ostala njih stara slava in da bi jim znabiti kdo kaj ne oporekal, pripravili so nam za odhod vročino, da bi človek lahko mislil, da je neučakavni Faeton spet enkrat prijel za solčne vajeti. Posebno v mestnem ozidju je bilo po dnevi zgorjeti; Ljubljana se je jako skerčila, ribe so nekako omotne švigale sem ter tje in pogosto iz vode poskakovale. Pratika je tudi kazala dež in komarji so na večer pikali, da je bilo joj — ali dežja le vendar ni bilo. Bog vé, kolikokrat na dan sem pogledal na Krim, ali si je že nategnil sivo megleno kapo nad oči — pa vse zastonj, nobene meglice ni bilo viditi; kot bi me hotel za norca imeti, se mi je dan za dnevom smejal v jasnem zraku. Pač prav je imel Prešern, ko je pel:

Lažnjivi pratikarji,
Lažnjivi zvezdogledi,

Vremena vsi preroki,
Le pojte rakom žvižgat!

Okoli poldne sem sedel pod razpetim platnom Gnezdove kavane na velikem tergu, prebiraje našo ljubo „Presse“, ki je v zadnjem listu posebno neusmiljeno pikala nas uboge Slovence, katerih naj večja pregreha na svetu je ta, da nas je Bog ustvaril za Slovence in ne ravno za Nemce. „Presse“ ne pomisli, da smo mi pri tej reči ravno tako nedolžni kot ona, ko je napisala na svoje čelo gerdo laž; „Gleiches Recht für Alle.“

„Ali se ti ljubi brati pri taki soparici?“ nagovori me nekdo, in ko pogledam kviško, vidim prijatla pred sabo z gorjačo v rokah in s torbico čez ramo.

„Kam si se namenil?“

„Še sam prav ne vem. Ali v mestu ne morem več sterpeti. Jutri je shod na Kumu, še nikoli nisem bil na tej gori in pred ko ne, popihal jo bom na dolensko stran. Se vé, da greš ti z menoj!“

Nisem se veliko premišljal, in ko je ob eni zažvižgal hlaçon, sedela sva s prijatlom že v vozu in hitro smo derdrali po peščenem ljubljanskem polju proti Zalogu. Kmalo za Zalogom se začne dolina stiskati, posebno ozka je od Litije do Rateč. Le na nekih mestih se razširi toliko, da si je človek napravil kako njivico ali si zgradil malo senožet; na vsake pol ure, ali pa še ne, vidiš nekoliko ubornih raztresenih hiš. Na več mestih je dolina tako ozka, da so morali v živo skalo vsekati pot za živino, ki je prejšne leta, ko še ni bilo železnice, vlačila ladije polne žita in vina po Savi do Zaloga, kjer je bilo pristanišče za ladje, in založišče za blago. Takrat je bilo pač v tej dolini bolj živo, kot dandanas, ki se družega ne sliši, kot derdranje železnih koles in sopihanje hlaçonov. Prejšna leta si je skor vsak človek kaj zaslužil; posebno živo je bilo v Zalogu, v Litiji in v Ratečah. Tu so skladali in nakladali, tesali ladje, predli vervi, nabijali sode in lajte ali vezali tovore. Ladjo za ladjo, ko je bila voda za to, so privlekli doli v Zalog. Že od daleč si čul vpitje brodnikov in volarjev, ko ladje še viditi ni bilo. Volarji in brodniki so dobro živeli, ker so bili dobro plačani in lepe krajcarje so pustili v Zaloških kerčmah. Tudi Založani so imeli lepe zaslužke pri nakladanju in razkladanju in kmetje iz cele okolice so vozili blago iz Zaloga v Ljubljano. Zdaj je pa to vse minulo, Zalog je tih in zapuščen. Tako imenovan kanal je voda zablatala in povodne zelišča ga preraščajo. Lukamatija, ki hrope in sopiha čez most, vleče zdaj žito in vino Založanom pred nosom v Ljubljano. Od konca se vé, da jih je to hudo zadelo, ker so bili navajeni dobrega življenja, ali zdaj so se že udali v osodo, ker vidijo, da ne more biti drugač. Ali ni je nesreče brez sreče. Založani so se zdaj bolj poprijeli poljedelstva; tudi se ne sliši toliko od preteпов in pobojev, kot poprej. Založanom ste zdaj dosti dve kerčmi, ko so jih poprej imeli morda dvanajst.

„Station Trifail!“ zavpije konduktar, in midva skočiva iz voza. Trebovlje — Nemeč je napravil spako Trifail — so prva postaja južne železnice na štajerski zemlji, ako popotuje človek iz Ljubljane proti Dunaju. Z železnice ne vidiš vasi, ker je zadej v kotlu skrita, ravno tako kot Zagorje, od kterege je dobila zadnja postaja na Kranjskem ime. Pri Trebovljah se prepeljeva v malem čolnu čez Savo in potem greva na desnem bregu dalje. Ko prideva do kraja, kjer Sava svoje korito, ki je tu posebno stisnjeno, malo razširi in mirniše teče, citira moj prijatelj Vodnikove besede:

Glej! stvarnica vse ti ponudi,

Le jemaj' od nje ne zamudi,

se začne slačiti, jaz pa ravno tako in za nekoliko trenutkov sva plavala po bistri Savi. Kopelj je sparjenemu telesu kaj dobro prilegla, naj raji bi bila celi popoldan ostala v zelenih valovih, ko bi se nama ne bilo mudilo na goro. Toraj se napraviva in greva dalje. Ko prideva štric Hrastnika, stal je pri potu odpert vinski hram, pred hramom je pa sedelo nekoliko romarjev, ki so se krepčali za daljno pot. Tudi midva se vsedeva k poličku. Kislo je bilo res, da je človeka za ušesi bolelo, ali za žejo je bilo vendar dobro, posebno z vodo.

Ko se malo oddahneva, vzameva spet palico v roke. Precej za hišo se začne svet vzdigovati in včasih je pot hudo napeta. Še nisva bila na pol pota, pa nama je že od vsacega lasú kapal pot. Na potu mi je pripovedoval prijatelj, v kakem čislju je Kum pri Kumljanih in sploh pri Dolencih. Pozneje sem se tudi sam prepričal, da je prijatelj resnico govoril. Skor nobenega Dolenca ne boš slišal, da bi ga drugači imenoval kot sveti Kum.

Solnce je umiralo že za gorami, ko sva spehana prisopihala do verha. Zvonjenje sva čula že dolgo časa, ali cerkve pa le nisva ugle-dala. Na enkrat se gozd razsvetli — in stala sva sred romarjev. Ravno kar je minula pridiga in vse je derlo v malo cerkvico k litanijam. Tudi midva sva zavila proti cerkvici, ali bila je natlačena, da ni bilo moč predreti, toraj sva se ozerla malo okrog.

Prostor na gori ni velik, ravnice ni celo nič. Na izhodni strani se gora precej stermo spušča v dolino, na robu pa stojite dve cerkvici, doljna sv. Neže, gornja pa sv. Miklavža, če se ne motim. Pod cerkvijo stoji cerkovnikova hiša in malo poslopje za duhovne gospode, ki o shodih opravljajo službo božjo. Med letom na Kumu ni nobenega duhovnega, fara je pa v Dobovcu. Na zapadni strani je precej prostoren kotel. Tu je ne ravno prostorna hiša za romarje, potem en altar in zidana prižnica, o shodih namreč se tu pod milim nebom opravlja služba božja.

Med cerkvami sv. Neže in sv. Miklavža so se utaborili ljudje, ki so za telesne potrebe romarjev skerbeli. Ognjišče je stalo pri ognjišču, v velikih loncih se je kuhala juha in kava. V nekem kotu je pobijal mesar mlado junico in njegov hlapec je ovco iz kože deval.

Mesar je bil tudi kerčmar; na štiri kole je postavil streho in steno je napravil iz zelenih vej: to je bil veliki „hotél“. Zraven hotéla si je priletel mož za silo napravil eno mizo, na njo je postavil mali sodček z žganjem, drugi menda prazni sodec je pa začasno stolovo službo opravljal. Imel je nekoliko gostov, vsi so stali okoli mize, on sam je sedel na sodcu. Jako je bil razgovoren, in kakor se mi je vidilo, je bil on svoj naj bolji gost, pa menda le zato, da bi drugim serce delal.

Po celem taboru je bil strašen šunder, posebno babe, ki so kavo prodajale — bilo jih je najmanj kacih petnajst — so neprenehoma regljale in svojo čorbico ponujale in hvalile. Pijača res ni bila draga, za dva ali tri krajcarje je človek dobil polno skledico, za bolj gosposke goste so imele nekatere tudi kupice pripravljene. Človek bi moral biti res terdega serca, da bi se ne dal omečiti s tacimi besedami, ki so bile gotovo slaje, kot roba, ktero so do nebes povzdigovali. Ker zdaj še nisva posebnega poželenja do te sladčice imela in ker se naju že ušesa bolele, šla sva proti cerkvi nazaj.

Tu so ravno litanije minule in ljudje so se usipali iz cerkve kot bčele, kedar rojijo. Midva čudé se obstojiva, ali ne zavoljo ljudi, ampak zavoljo muzike, ki se je razlegala iz cerkve. Tako okroglo so zaribali, da bi človek mislil, da so svatje na podu in nehoté so se mi jele pete vzdigovati.

Pozneje mi je pravil mož, da cerkev nima orgelj in da na shod pridejo Kumljanski godci, ki so neki povsod znani in zelo čislani. Mož mi je tudi pravil, da je že od nekdaj navada, da si godci godejo malo bolj na poskok in da imajo zato stare pravice; če so pisane ali ne, tega mi mož ni vedel povedati.

Med tem se je storila noč, tma se je vlegla po dolinah in ljudje so si jeli iskati mesta za prenočišče. Tudi mi dva sva jela misliti, kam se bova vlegla. Da v takem kraju človek ne more vsega imeti, kar bi mu razvajena duša poželega, to sva dobro vedila, še preden sva šla na pot; ali toliko sva vendar upala, da bova vsaj pod streho, če tudi na senu in to tim več, ker so nam znanci pravili, da se celo postelja dobi pri duhovnih gospodih. Kakor sva drugi dan zvedila, imela sva med gospodi še celo prijatle. Oberneva se na cerkovnika. Ali on ta dan menda ni bil dobre volje, ker je nekako serdito gledal in le nerazumljive besede mermljal. Iz zgoj čmernosti je menda tudi malo pregloboko v kozarec pogledal, ker vino mu je gorelo z lica. Ker sva vidila, da po ti poti nič ne opraviva, hotla sva na ravnost z gospodi govoriti; ali ta cerberus se je široko ustopil pred vrata, je mahal z rokama in v eno mer ponavljal težko razumljive besede: Tù not pa ne, tù je samo za gospode. Vidila sva, da z lepo ne gré, z gerdo pa nisva hotla poskušati in nama prav za prav tudi veliko ni bilo za posteljo. „Pustiva ga,“ reče prijatelj, „saj to ni perva noč, ki jo bova prebila pod milim nebom in ako Bog dá, tudi ne zadnja.“

Zasukneva se okoli cerkve in — čudé se obstaneva. V kotlu se je začelo novo življenje. Na robu kotla kraj gozda je gorelo naj manj petnajst ognjev in kacih ognjev! Visoko je švigal praskajoči plamen in z rudečo lučjo je razsvitljeval celi kotel. Okoli vsacega ognja je sedelo 20—30 romarjev, možkih in ženskih, skor od vsacega ognja se je razlegalo lepo ubrano petje. Kot bi trenil, prešla je nama vsa želja po postelji, ne maral bi zanjo, da bi bila tudi naj mehkeja pernica. Pridruživa se prvemu ognju; okoli njega so bili skor sami možki in prav radi so se razmaknili toliko, da sva dobila dovolj prostora. Star berač, ki je imel eno samo roko, je nakladal na ogenj. Le čudil sem se mu, kako je s samo desnico vlačil cele drevesa na kup; za njegov trud smo, kar nas je bilo pri ognju, zvergli ene krajcarje, da si je z žganjem okrepčeval onemogle moči. Možje v naši družini — bili so sami Dolenci — so ga poznali in nagovarjali, da bi povedal, kaj in kako je ob roko prišel. Ali vse prigovarjanje je bilo zastonj, molčé je režal v švigajoči plamen in z dolgo gorjačo je porival ogorke v ogenj. Govorica, ki se je poprej pletla okoli slabih pridelkov in velicih davkov, je zdaj zaostala; vsi smo molčé stermeli v žareči ogenj, meni so pa prišle na misel verstice iz prelepe narodne pesmi:

U toj crnoj gori
Žarki ogenj gori.
Okol njega jaše

Trideset junakov,
Zdravih i veselih;
Samo jedan ranjen.

(Konec prihodnjič.)

Slovniška drobtinca.

V nekterih slovanskih sestavkih nahajamo nekako doslej nenavadno, bolj siljeno, kakor blagoglasju ugodno postavljanje besed, zlasti pa glagola *sem, si, je*, o čemur naj se tu nekoliko pomenimo. Čitamo namreč pogostoma, n. pr. „Domovina slovenska vsegdar zvestih sinov imela je“ — ali pa — „Naznanivši občne želje pogledjmo tudi posebej na našo deželo, ktera pa že tudi svoje zdravilo našla bi v izpolnjenih občnih željah“ — in enako. Znano je, da stara pisava je ali vtegne biti iz znanih vzrokov popačena, in stara slovnica slovenska, malo mareč za druge slovanske narečja, le prerada zastranja s prave poti. Če je tedaj slovenski pisatelj vzemši peró v roke ves skeptikar, pač se mu to ne sme zameriti, — ali nikoli naj se ne ravná po pravilu: „Dobro je vse, kar je dosedanji pisavi, narodni govoriči ali pa nemščini nasprotno“, — marveč treba je reč obrniti in deržati se dosedanje navade in rabe, če bi se tudi z nemščino vjemala, tako dolgo, dokler se ona, primérjana z rabo drugih slovanskih narečij, ne izkaže napčna in nepravilna.

Poglavitna reč je torej tudi tu ozir na druge slovanske narečja. Kar se pa zlasti tiče reda, v katerem se imajo v slovenskem govoru besede verstiti ena za drugo, mislim, da nam kaže najbolj posnemati serbske in hervaške pisatelje, nekaj za to, ker oni zajemajo najraje iz narodnega, ondi najčistejšega studenca, nekaj pa tudi za to, ker velja našo jugoslovansko zvezo in edinost na vsako stran pospeševati.

Če pa pogledamo na jugoslovansko pisemstvo, ne preziraje ob enem tudi drugih slovanskih narečij, našli bomo v ti zadevi:

1. V vseh slovanskih narečjih velja pravilo, da se z besedicami: *sem, si, je, bi* (razun s pritaknjanim *li*, namreč: *je li, bi li*), *me, te, se, mi, ti, si* i. t. stavek ne more začeti, ne po medstavku nadaljevati.

2. V vseh podružnih, pogojnih, odvisnih stavkih, ki se namreč začenjajo n. pr. s: *kakor, odkar, odkodar, kolikor, kdar, ako* ali *če, da, dasi, kateri* itd., kakor tudi v popraševavnih stavkih, mora pomočni glagol *sem, si, je*, in besedica *bi* stati pred glagolskim priložajem (participijem) in ne za njim.

3. V družih poglavitnih nepogojnih stavkih pa, ki nimajo pred sabo drugih ž njimi zvezanih stavkov niti so pretergani po kakem medstavku, zastran besedosledja ni najti gotovega pravila, marveč tu razločuje, kakor se mi pozdeva, največ ozir na blagoglasje in glagol *je* dobiva se tukaj pred priložajem ali prilogom, tam pa za njim, nikoli pa ne na koncu stavka.

Te pravila naj se pojasnijo z nekterimi primeri, vzetimi iz serbske knjige „Pripovijetke iz staroga i novog zavjeta“, ki jo je spisal Daničić, Vukov izvrstni učenec. Sloveniti pa jih menda ni treba.

Primeri: Bog je stvorio nebo i zemlju. — Bog pogleda sve što je stvorio. — To je bilo pred veče kad je već bilo zahladilo. — Onda reče Bog ženi: za što si to učinila? — Kain je bio težak, a Abelj ovčar. — Prvi ljudi bili su mnogo jači i duže so življeli od današnjih ljudi. — Adam je življeo devet stotina i trideset godina, i kad je umro, imao je od Sitove loze devet koljena. — Onda su i ostali ljudi tako dugo življeli. — Da je Adam od sviju sinova svojih imao potomaka, bilo bi ih za života njegova toliko koliko je danas roda ljudskoga. — Šest stotina godina bilo je Noju kad je ušao u kovčeg (tu bi se lahko tudi tako reklo: Šest je stotina godina bilo i. t.). — U ovo vrijeme počeli su vladaoi ljude pod svoju vlast obertati (ali pa: u ovo su vrijeme i. t.) — Pervi je takovi silnik bio Nevrod i početak njegova carstva bio je Babilon. — U ravni . . . naume ljudi podignuti kulu do neba visoku, da bi se poslavili, i da se lasno ne bi *) rasijali po svijetu. — Na onome mjestu gdje je onda bila lijepa dolina, sada je mrtvo more. — Medju Jakovljevijem sinovima što su

*) V tem primeru Slovenci radi devamo *bi* pred se (da bi se ne), kar pa menda tudi ne bo veljalo.

se u Mesopotamiji izrodili, najmladji je bio Josif. — Bratja mu nijesu mogla ništa odgovoriti, tako su se bila od njega prepala. — Kratki su i zli bili dani života mojega. — Četrdeset godina bilo je Mojsiju kad je iz Misira pobjegao. — U zakonima koje je Bog dao svojemu narodu bile su uredbe za sav domači i opštinski život. — O prazniku prijesnijeh hlebova prinosili su Izrailjci Gospodu prvi zreli snop ječma. — Po smrti Jsusa Navina često su pristajali za drugim bogovima, i Gospod ih je onda ostavljao njihovijem neprijateljima u ruke; a kad su se obraćali natrag, Bog im je pomagao preko junaka i sudija, koje *) je podizao medju njima.

Pravila gori postavljene veljajo po velikem tudi v drugih slovan-skih jezikih, samo da radi pomočni glagol izpuščajo in da Rusi zaime *se* povsod glagolu prilepljajo. Da se pa besedica *bi* v odvisnih stavkih ne sme pokladati za glagol, kaže nam že navada Čehov in Poljakov, ki pišejo skup: *aby, žeby, jakoby* i. t. Ravno tako pravi v staroslovenski biblii Laban Jakobu: „Ašte by mi povédal, otpustil te byh z veselijem.“

Za stavke gori pod 3. omenjene smo rekli, da ni mogoče najti pravega pravila. Dajo se pa vendar razločiti neke tenke vodila, po kterih se ravnajo jugoslovanski pisatelji.

V prostih kratkih stavkih, zlasti če se počenjajo n. pr. s: *tako, ovako, to, tu, onda* itd., stoji glagol *je* najraje berž za tisto besedo, n. pr. *onda* je bilo itd. Kdar ima samostavno ime kakor subjekt kakošen prilog ali številno ime pred sabo, radi devajajo glagol *je* vmes, n. pr. Sva je prilika. — Naravna je stvar. — U tome je vrtu bilo svakojakijeh i. t. d. — Tri su praznika bila.

Tudi sploh v večih in obširnejših stavkih hervaški pisatelji (poglej na zgornje primere) radi med pomočni glagol in priložaj vtikajo po eno ali po več besed, ali pa postavljajo *je* za priložaj. Primeri v ti zadevi tudi Navratilov „Beitrag zum Studium des slav. Ztw.“ str. 134 in 135, kjer se pa vendar po izgledu slovenskih slovníc zagovarja pri breznaglasnih *me, te, se* malo blagoglasen red (namreč: *se veselím, me je vidil*), kterega, kakor smo rekli, drugi Slovani ne poznajo, temoč se ga kaj skerbno ogibljejo **). Tako piše, da navedemo še en primer, Vuk v predgovoru k rečniku: Riječi koje se govore u Crnoj gori ponajviše se govore onuda po svemu primorju, a koje se govore u Hercogovini *one* se najviše govore i po Crnojgori.

Toda naj bo dovelj izgledov. Kakošen nauk se izpeljuje tedaj za našo pisavo iz vsega tega?

*) Vidimo tu tudi drugo Slovencom čestokrat priporočano, pa še vendar ne sploh prispoznanu pravilo, da za samostavnikom mora neposrednje priti na versto nanosno zaime kteri. To pravilo, ki se ga Vuk zvesto derži, priležno je zlasti različnemu govoru in je vredno, da se ga poprimemo vsi.

***) Rajnemu Vertovcu, izverstnemu govorniku, kakor se iz poznejših spisov vidi, ni bilo neznano, kako se gori kraljeva slovanska raba primérja blagoglasju in lepemu govoru.

Kjer imajo drugi Slovani terdne neprestopne pravila, kaže tudi nam poprijeti se jih. Kjer pa pri družih Slovanih vidimo svoboden besedni red, deržimo se pisaje ozira na blagoglasje in dosedanje rabe.

Nikdo pa ne misli, da so to malenkosti, kajti nad takošnimi v vsakem stavku stoječimi razložki (da ne rečem pogreški) naše pisave se jugoslovanski bratje, kakor iz skušnje vem, najbolj spotikajo, da skoraj ne dobé ne enega slovenskega sostavka, ki bi ga s celim čistim veseljem mogli dočitatí.

M. C.

Slovenska terminologija v obče in posebno jezikoslovna.

(Napisal Ivan Macun.)

Vvod.

Ne treba mnogih besedi, da dokažem, kako je krvavo potrebno, da slovenski jezik dobi terminologijo za šolske predmete; saj vsak lahko vidi, da še za nobeden predmet nemamo kaj dogotovljenega. Kar se je koli pri nas do sedaj pisalo, ni drugo kot puhel empirizem, posamezni poskusi, diletantizem; ljudi izurjenih na toliko ni bilo, da bi bili brez truda rabili slovenski jezik pri učenju tega ali unega predmeta. Vzrok temu dobro poznamo; mi smo sedaj ravno na tem, na čem so bili Hrvati pred letom 1848: kakor pri nas nemščina, tako je tam latinščina šopirila se kot vladajoči jezik; kdor te ni okretno rabil, bil je siromak, bil je neotesanec, sirovež — tako so si mislili v stari nepraktični prevzetnosti kerpeži latinski. Da se nemščina pri nas ravno tako šopiri in zaničuje vsakega, ki ne zna nemški, v tem gotovo dokazov ne treba.

Pa kakor je na Hrvaškem leta 1848 na enkrat prišel čas, da se hrvaški jezik postavi na mesto, ki ga je šlo, taka bo tudi pri nas; gledajmo samo, da nas ta čas najde bolj pripravljene, ko takrat Hrvate. Imeli so štokavci lepo literaturo počemši od Hektorovića in Lucića v 16. stoletji, vendar ne ene knjige leta 1851 ni bilo veljavne, da se rabi v šolah; z novim sostavom bilo je potrebno novo orodje.

Začeti pak se je vendar moralo predavanje ali učenje celo hrvaški. Kaj tedaj začeti? Prvo je bilo, da se je na zagrebški gimnaziji, kjer so bile združene naj bolje sile hrvaške, zložil odbor za terminologijo vseh gimnazijalnih naukov.

Mi Slovenci žalibog nemamo takega središča; kar je pri nas takih sil, raztepane so, in večidel še celo po tujih krajih. Kar bi tedaj naj bolje bilo, odbor tak, da zloži terminologijo, ni mogoče pri nas.

Po takem ne ostane družega, kot da le s peresom delamo. Naj se v „Glasniku“ napravi dušno središče za terminologijo slovensko in to za vse predmete ali nauke srednjih šol.

Vsak človek dobro je izurjen le v nekterih predmetih; vseobčnosti Humboldtove ni pogostoma najti. Naj se tedaj pri tem v praktičnem ali djanskem vdeležijo možje, imajoči znanosti praktične v tem ali unem nauku.

Le v eni reči ne more in ne sme vsak svoje misli imeti, t. j. gledé glavnih pravil, po katerih naj se pridela terminologija. Ako se v tem enkrat porazumimo, ne bo težko tudi v djanju precej enako ravnanje.

I. Splošne pazke o izrazih.

Kake lastnosti naj tedaj ima novi izraz ali terminus technicus?

1. Splošno je pravilo, da novi izraz ali terminus mora izraziti po mogočnosti definicijo ali opredeljenje o predmetu; ako pak to ni mogoče, mora saj pokazati eno glavno lastnost, n. pr. opredeljenje ne izrazuje vsega zapopadka latinske besede definitio, ampak le en del, ker kaže, v kateri predel (Unterabtheilung, Fach) gre oznamnana reč. Verbum v nemškem jeziku prav slabo se pravi: Zeitwort, ker genus proximum ni še na tanko izrečen, saj je jetzt, gestern tudi beseda, ki znamenjuje čas; bolja je naša beseda glagol — govoreča beseda (ker celo izreko more znamenovati). Zato nemška beseda Satz celo ni za nič; in ravno tako slovenski in hrvaški prevod: stavek; ena pa druga ne izrazuje nikake glavne lastnosti, dokler v latinski besedi: enuntiatio, pa v naši in hervaški izreka leži glavni pomen te reči, t. j. kar se na enkrat izreče. Tako je brez zmisla beseda: Beiwort, ker se n. p. spolnik tudi mora dodavati, bolje je: Eigenschaftswort; ravno tako praepositio, Vorwort ne velja, bolje je Verhältnisswort. S temi primeri hotel sem pokazati dvoje: prvo, da toliko hvaljena latinska in posebno nemška terminologija pri vsi omikanosti jezika ni povsod veljavna, in drugo da se tedaj tudi od naše ne sme preveč zahtevati. Kar je mogoče, storimo kmalo; kar ni mogoče, prepustimo prihodnosti. Razvitek jezika bo tudi v tem svoje storil, kakor je v nemškem jeziku Becker s svojim sostavom za slovniško nemško terminologijo mnogo storil. Ker pa imamo saj nekaj časa, da teoretično prevdarimo izraze, preden jih v šolskem podučevanju v rabo vpeljati utegnemo, dolžnost nam je sveta, da reč bolj na tanko preozgamo.

2. Kdor koli pozna potrebe šolske, trdil bo s menoj, da morajo taki izrazi, kolikor je le mogoče, imeti obliko samostavnikovo; ker razkladanje je drugače predolgo in neugodno. Res je, da je tudi v latinskem jeziku substantivum, adjectivum itd. pridavno, ker se zraven razumeva: nomen; vendar ima v rabi veljavo samostavnika; ako bi se pak zmiraj stavljal: nomen subst., nomen adj.

itd. bo v rabi ravno tak težavno ko v slovenščini: ime samostavno, ime pridavno. Kakor gori pod 1. brojem, tako tudi tukaj le po mogočnosti izdelujmo samostavnike.

3. Besede v izrazoslovju morajo biti veljavne gledé občnih pravil našega jezika. Nemški jezik ima mekanični pomoček, da po potrebi besede sestavlja, ter si tako pomaga dosti jasno. Mi Sloveni tega nemamo, nam so tedaj obrazila (tvorke, Bildungssilben) več veljave in važnosti. Težko pak je, duh teh obrazil zmiraj spoznati, posebno kar se tiče znamenovanja. Vsaka od koder koli vzeta ali pak izmišljena beseda mora se podvreči temu pravilu. Vendar tudi tukaj bomo Slavjani le počasno prišli do natančnosti, do dovršenosti, ker strana slovnice, kako se obrazujejo ali razvijajo slovenske besede in s kakim znamenovanjem, ni še nič prav razvita, ampak je še le na početku. To je tedaj reč, katere sedaj še ne bomo mogli in smeli preveč napinjati.

4. Kolikor je mogoče, naj ti izrazi nič drugega ne znamenujejo; tak je od težave početnik za Anlaut; jezičnik za lingualis. Toda v nobenem jeziku ni še dovršenosti; prizanesimo tedaj tudi našemu sem ter tje slabejo reč.

5. Vsakemu delu naj se prvokrat pri porabi sistemački, pak tudi na koncu dela doda slovensko-nemški ali slovensko-latinski imenik ali terminologija.

II. Odkod da jemljemo besede za izrazoslovje.

1. Kjer imamo besedo, ki ugaja vsem učenim pogodbam, ohranimo jo kot dobro domačo. Kjer bi bile dve na izbor, pa glejmo, ali ste obedve enako veljavne; in pri ti naključbi vzeli bi ono, katera ni čisto samo slovenska, ampak še drugim Slovenom, posebno pak bratom Štokavcem t. j. Hrvatom in Srbom znana; njim se posebno v izrazoslovju približujmo; tako n. pr. za lat. litera imamo: črka, pismenka in pisme; izmed teh izberimo tedaj poslednjo, ker jo ravno tako rabijo tudi Hrvati. Tako imamo za besedo conjugatio dve besedi: sprega (Muršec), in pregibanje (Janežić); prva je tudi štokavska (in v ruskem je spreženie). — In če nobena ni v rabi tudi pri iztočnih naših bratih, izberimo si tisto, kateri je korenina tudi tam znana.

2. Če pri nas besede ni veljavne, vzemimo jo od rečenih sosedov; gledajmo pa posebno na to, če jih je pri njih več v rabi, da odberemo ono, od katere je pri nas znana korenina n. pr. liquida litera, imajo štokavci: slitan in židak, izberino prvo (od z—liti). Če pa tudi pri njih po pravilih dosedaj razloženih veljavne ni, napravimo novo, od katere po mogočnosti tudi pri njih bo korenina znana. Tako za: genus epicoenum posodimo: ob čí spol; tako po I. 1.

n. pr. ne velja ni lat. interjectio, ni slov. medmet, ni hrv. ume-tak, tedaj treba nove besede v duhu nemške besede.

To so pravila, katerih sem se držal pri zlaganju sledečih izrazov za knjige o jezicah; če je izpuščena kaka beseda, uzrok je človeška slaboča, ki ne vidi vsega. Kratice, kar sem jih rabil, sledeče so gledé imen: J. = Janežičeva slovnica; Mrš. = Muršec; Pt. = Potočnik; Pk. = Poklukarjevo nazivoslovje od leta 1852 v rokopisu; W. = Wolfov nemško-slov. rečnik; Hrv. = V knjigah hrvaških; štok. = v knjigah hrvaško-srbskih.

Ob enem naj se še izreče želja, da se izvedenci skorej oglašé, katerim bi kaj ne bilo po volji; samo ne služimo še sami preveč radi glasovitnemu pravilu politike, ki nas je tako neusmiljeno razsekala: Divide et impera.

Kar mi je bilo mogoče, gledal sem na štokavsko izrazoslovje, in ni mi to tako težko bilo, ker sem se leta 1852 pri tem delu tam živo udeleževal, ter je poznej praktično rabil. — Druga je želja naj se za ostale nauke tudi oglašé zvedenci, kateri bi kaj praktičnega napisali.

Jezikoslovno izrazoslovje na preudarek.

Litera, pisme J. Hrv.; — vocalis, samoglasnik J. štok.; — Consonans, soglasnik J. štok.; — Diphthongus, dvoglasnik J. štok.; syllaba, slovka J. štok (zlog = compositio, stylus). Pk.; — Vox, beseda; — Radix, korenika J. Hrv. koren; — Stamm, steblo; (hrv. stablo; pri glagolu: osnova štok.); — composita, sostavljenke; — Derivata, izpeljanke; — Wortbildung, obrazovanje; — Suffix, obrazilo (? nastavak štok.); — einfaches Wort, nesostavljenica; — Endung (pri sklanjanju, sprezanju) nastavek, štok.; — Sprachorgan, govorilo (hrv.); — Litera Dentalis, zobnik; — Labialis, ustnik; — Lingualis, jezičnik: — Gerührt (Δ, κ, ε, α) kaljenik; — Euphonia, blagoglasje (štok.); — Nasalis, nosnik; — gutturalis, grlenik; — sibilans, sikavnik (s, z, c); — Palatalis, nebnik (š, ž, č); — muta, nemnik, štok.; liquida, zlitnik (hrv. slitan, židak).

Anlant, početek (im Anlaute: na početku; Anlauter, početnik). — Inlaut, vmesnik. — Auslaut, koncovnik. — Bewegliche Vocale, gibivi samogl. — Steigerung der Vokale, stopnjanje. — Schwächung der Vokale, slabljenje. — Accent, naglas; kot znamenje v pisanju naglasnik. — Gewicht, Werth der Silbe, veljava. — Quantitas, teža (hrv.). — Kürze, kratkost. — Länge, dolgost. — Hiatus, zev, zevanje. — Silbeneintheilung, delitev slovk.

Interpunction, ločnik. — Punkt, pika. — Doppelpunkt, dvopičnik. — Strichpunkt, nadpičnik. — Beistrich, protec. — Fragezeichen, prašavnik. — Ausrufungszeichen, klicavnik. — Einschliessungszeichen, oklepaj. — Bindezeichen vezaj (vezilo?). — Gedankenstrich, pomišljaj.

— Anführungszeichen, navodnik, hrv. — Anmerkungszeichen, zvezdica
 — Anmerkung, opazka. — Abkürzungen, kratice.

Lautlehre, glasoslovje. — Formenlehre, besedoslovje. — Wortbildungslehre, zлага, J. — Wortfügung, skladnja. — Verkleinerungswort, pomanjšavnica. — Vergrößerungswort, povečavnica.

Redetheile, besedna plemena. — Substantiv, samostavnik. Adjekt. prilastnik. — Pronomen, zaima. — Numerale, brojnik (številnik?). — Verbum, glagol. — Praepositio, predlog šk., ruski. — Adverbium, prislov, štok. — Coniunctio, veznik, štok. — Interiectio, čutnik (medmet? štok. ruski).

Substantivum collectivum, skupnik (zborna imé, hrv.). — Abstractum, posnemnik, (? Pk.). — Concretum, spovzetnik (? Pk.) — Appellativum, obče imé. — Nomen proprium, vlastno ime. — Genus, spol. — Genus epicoenum, obči spol. — Declinatio, sklanjanje (= das Dekliniren; sklanja I. II. itd. — Declinirbar, sklanjaven. — Undeclinirbar, nesklanjaven. — Numerus, broj. — Singularis, edinobroj (Pot.). — Dualis, dvobroj (Pot.) — Pluralis, višebroj (Pot.) — Casus, sklon. — Nominatus, imenovavnik. — Genitus, rodivnik. — Dativus, dajavnik. — Accusativus, toživnik. — Vocativus, zvanik. — Localis, mestnik. — Instrumental, orodnik. — Social, druživnik.

Comparatio, stopnjevanje. — Positivus, prosta stopnja. — Comparativus, viša stopnja. — Superlativus, najviša stopnja. — Adjectiva defectiva, manjkavi lastniki.

Numerale cardinale, temeljni brojnik (glavni?); — ordinale, reden brojnik; — distributivum, delen brojnik; — multiplicativum množen brojnik (množiven W.=vermehrbar); — Gattungszahlen, razločen br. (razločiven Mšc. Pt. unterscheidbar): — Bruchzahlwörter, vlomek; — Indefinitum, obči brojnik.

Pronomen personale substantivum, osebno zaima samostavno; — personale adjectivum, zaima prisvojivno; — demonstrativum, kazavno; — interrogativum, prašavno (pitavno); — relativum, oziravno (ozirno?); — reflexivum, povračno.

Verbum activum, tvorni (Pk.) štok.; — medium, povraten; — passivum, trpiven; — transitivum, prehajaven; — intransitivum, neprehajaven; — Active Form, tvorna oblika; — Abtheilung, Klasse, razdel; — V. perfectivum, doveršiven; — imperfectivum, nedoveršiven; — frequentativum, ponavljaven; — iterativum, opetovaven; — Continuativum, nastavljen; — Hilfszeitwort, pomožen (Mršc.); tempus praesens, sadajni čas; — imperfectum, pretekli nedoveršivni; — perfectum, pretekli doveršivni; — pluspft. predpretekli; — fut. prihodni; — fut. ex. predprihodni. — Modus, način, štok. — indicativus, določivnik; — conjunctivus, vezavnik; — conditionalis, pogojivnik; — optativus, želivnik; — concessivus, dopustnik; — imperativus, velivnik; — infinitivus, nedoločnik; — participium praes. act. glagoljni prislov sadajni (gledajoč); — praes. act. glagoljni prilastnik sadajni (gledajoč, a, e); — 1. p. praeteriti activi gl., prislov pre-

tekli (pregledavši); — praeteriti activi, gl. prilastnik pretekli (gledal a, o); — perf. ad periphrasin opisni prilastnik; — prf. paes. pass. trpni prilastnik; — Lagewort (gerundium) položajnik (delaje, kleče). Supinum, namenivnik; — Conjugatio sprezanje (das Abw.); sprega (die Abw.)

Adverbium loci, prislov krajni; — temporis, časni; — modi, razmerni (nalašč, bolje); — quantitatis, kolikosti; — affirmat., terdiven; — negativum, nikaven.

Beiordnung, priredjevanje; priredjenje (hrv.); — Unterordnung, podredjevanje (das Unt.) podredjenje; — Coniunctio coordinata, subord. prireden, podreden veznik; — copulativa, vezen; — dis-iunctiva, razstaven, hrš.; — adversativa, protiven; — causalis, vzroččen; — conditionalis, pogojen; — concessiva, dopusten; — conclusiva, sklepen; — comparativa, primeren; — finalis, nameren; — consecutiva, nasledičen; temporalis, časen.

Subjekt, osebek; — Praedikat, povedek; — Objekt, nasebek (predmet?) Pk.; — Satz, izreka; — Hauptsatz, samostalna izreka; — Nebensatz, natvezna? (odvisna hrv.); — Direkte Rede, neposreden govor; — indirekte Rede, posreden govor; — Periodus? (obhod V. je neveljaven prevod grške besedice.

Dostavek vredništva.

Preimenitno reč za slovenski nauk je sprožil preč. g. profesor M. v pričujočem sestavku. Vredna je, da jo vsak Slovenec, ki ima za to potrebnih znanosti, pretehta na vse strani in se djansko udeležuje pri stanovitvi domačega izrazoslovja; saj je vsakemu znano, da gladka, kratka in jasna terminologija vsak nauk podpira in pospešuje, okorna in ukretna pa opovira in zaderžuje. Ni dvomiti, da si ustanovimo z združeno močjo prav lično in lahkorabno terminologijo, ki jo za nektera znanstva deloma že imamo. Večina gori naznanjenih izrazov ugaja vsem pravičnim tirjavam, ker so sploh gladki in lahkorabni, čistoslovenski, pa vendar tudi ostalim Slovenom lahkoumevni ali celo enaki; kar pa utegne tu pa tam še pomanjkljivega ali manj ličnega biti, naj se dostavi ali popravi s pripomočjo slovenskih jezikoslovcev, ktere ob enem serčno povabljujemo, da kmalo razodenejo svoje misli o posameznih izrazih, preden zaidejo v slovnice. Nasvetov, poprav in dostavkov prosimo vsaj do mesca aprila, da se potem še enkrat pretehtajo, v abecednem redu razglasé in kot občno veljavni v nove šolske bukve vpeljejo. Vodilo nam bodi: obderžimo, kar imamo že dobrega, ostalo pa posnemimo po ostalih slovanskih narečjih, toda v slovenskem duhu. Tega vodila se je deržal in se derži pri izdelavi „slovenske slovnice“ tudi podpisani vrednik; zato se njegova terminologija večidel vjema z izrazoslovjem, kakor ga je nasvetoval g. Macun; samo v malih re-

čeh je tu pa tam kaka razlika. Zavoljo pomanjkanja prostora naj stoji tu samo nekaj izrazov: iz glasoslovja; pisme, samoglasnik (krajši glasnik), soglasnik, poliglasnik itd. (ne glasnica, ker so posamezna pismena moškega spola); sprednik, srednik, končnik; — tekoči (česki tekuti) — nemi soglasnik (zlitnik bo težko obveljal): — jezičnik, zobnik, ustnik, goltnik, sikavec, šumič, nosnik; — beseda, korenika, rastlika, deblo, zlog (ni samo slovensko), končnica, nastavek — stopnovanje, slabljenje, upodobovanje, izpahovanje, priraščanje, prozev; iz besedoslovja: samostavnik, pridavnik (ker je pri vseh Slovenih, prilog.=Beifügung) zaimek (tudi pri Polakih), številnik, glagol, prislov, predlog ali razmernik, veznik, medmet — število (enojnik, dvojnik, množnik (tudi česki, in krajši od edinbroja itd.), sklon, sklonilo, pregibek; prosta, sodnja, presežna stopnja; štev. glavni, redovni, razpolni itd.; zaimki: osebni, svojivni, kazavni, prašavni, oziravni ali nanosni itd.; glagol: veršivnik, doveršivnik; prehajavni, nepreh., povračivni itd. gl., pomožnik; djavna, terpivna zaloga; versta Klasse; sedajni, prihodnji, pretekli čas (sedajnik itd.) ., naklon: določivnik, velivnik, pogojivnik, želivnik, namenivnik, priložaj; iz zlage: obrazovanje, obrazilo, sôtava; iz skladnje: reka (stavek nikamor ne kaže prav, izreka je Aussprache: hrv. izreka, serbsk. rečenica, česk. veta itd., saj se v izreci loči od reke, flumen) podsebek ali podmet (česk.) Subjekt; povedek ali dopovedovavnik, Prädikat; prilog, Beifügung; nasebek ali predmet (česk.), Objekt; prirečje ali razmera, Adverbialbest.; glavna ali samostojna reka (samostojnica), podružna reka (podružnica) vmesna reka itd.; podsebna ali podmetna reka (Subjektsatz.) (podsebica?) priložna reka, (priložnica?) itd., prosta reka, razširjena reka, sklepljena reka; priredno - podredno zložena reka (rekava?), srok itd.; ločnice: pika, nadpičnica, podpičnica, vejica, prašaj, klicaj itd.; naglas, naglasek (zateza, predteza, kljukica) itd.

Te izraze je rabil podpisani v novi slovenski slovnici; večidel so enaki gori razglašenim. Naj jih blagovolijo g. g. jezikoslovci preudariti in z unimi primeriti, izmed njih najličniše izbrati ali še boljših nasvetovati, da se potem terminologija še enkrat pretehta, in s pripomočjo čast. gg. učiteljev slovenskega jezika dokončno ustanovi.

A. Janežič.

Miloserčni zdravnik. *)

III.

V enih dneh se je vročinska bolezen mojega bolnika jako shujšala, in že me je zanj skerbeti jelo; pa kmali je srečno do verha prikipela. Njegova žena mu je skerbno stregla, in rekel bi, da se ni noč in dan

*) Da prevažnega spisa o terminologiji nismo morali na dvojce krojiti, konec pričujoče povesti prihodnjic.

ganila od njegove postelje. Čujoči ljubezni njeni, njegovi krepki mladosti in moji zdravniški prizadevi je bilo pripisati, da je bolnik v štirinajstih dneh iz nevarnosti zlezel, čez tri nedelje pa posteljo zapustil. V bolezni sem ga vsak dan po dvakrat, in ko mu je hujše bilo, tudi po trikrat obiskal, in sem bil prav za prav hišni prijatelj postal. Sprejemali so me, kakor že starega znanca. Posebno prijaznost sem sklenil pa z malo Jelico, ktera ni hotla drugej, kakor na mojem naročji sedeti. Ko je gospod prebolel in se na noge spravil, prav rad sem se mudil pri njem po cele večere. Vesele in prijetne ure sem tukaj preživeljal. Gospod, učen mož, v zgodovini in zemljopisu jako izurjen, gospa ravno tako izobražena v lepih znanstvih in umetnostih, v poeziji in muziki, znala je posebno prijetno na klavir brenkati. Prehodila sta veliko veliko sveta; bilo jima je znano Angleško, Francosko, Nemško in Italija kakor lastni dom. Vedila sta pripovedovati od življenja dvorskega in velicih kneških družinj, vedila dovelj mikavnih pripovedek iz poglavitnih mest. Pa pri vseh njunih še tako znamenitih pripovedanjih se mi je vendar le čudno zdelo, da nista od svojega poprejšnega življenja kar besedice v misel vzela. Živela sta, kakor sem se sam prepričal, v srečnem in zadovoljnem zakonu, posebno ker ga je vedila gospa s svojo pohlevnostjo in prijaznostjo slajšati, česar pa moje peró po vrednosti popisati ne more.

Bolj ko se je moj bolnik okrevaj, bolj poredkoma sem ga obiskoval in bolj ko sem se te družine privadil, tem bolj me tudi po nji dolgočasi. Za zdravnike je dostikrat težavno in večkrat se morajo kake hiše ogniti, če nočejo, da bi ljudje ne mislili, da po zaslužku hrepené.

Enega dné, ko je bil gospod Bravn že popolnoma ozdravil, oglasil sem se zopet pri njem in ga narajmam otožnega, gospo njegovo pa objokano. Ali se jima je piskerc zvernil, kar se med zakonskimi rado pripetí, ali sta pa kakošno nerodno sporočilo od kake strani dobila, pa naj bo kakor hoče, mene ni pri tem potreba, ju kmali popustim in pete odnesem; — kar jima je bilo po moji predvidnosti tudi prav.

Ko popoldne ravno tega dné sedim v neki kavarni, kamor poredoma dan za dnevom zahajam in razne časopise preberam, pridejo mi tudi nemške novice v roke. Med mnogoverstnimi naznanili naletim tudi na popisen ali iskaven list. Podpisan je bil od policijskega vodstva v Homburgu, v katerem je prošnja izrečena, da bi civilne in vojaške gosposke blagovolile po nekem nevarnem klatežu slediti, ki se je pred enim letom v homburških toplicah velike goljufije okri- vičil, sum na popolnoma nedolžnega zvernil, in zginil Bog zná kam. Iskavni list prebravši se mi pozdeva, da ves sum na gospod Bravna letí; posebno ker v njem stóji, da ima mlado ženo in edinega otročička. Le imé njegovo in narodnost se ne vjema ž njim. Popisni list ga imenuje Poljaka, ki se je v homburških toplicah baron Nie-

movski imenoval. Nikdar bi mi ne bilo v misel prišlo od gospod Bravna kaj tako nerodnega misliti, ko bi ne bil popisnega lista v roke dobil. Deržal sem ga le za učenega in poštenega žlahtnika, njegovo ženo pa za pobožno gospo, umno, skerbno in priljudno mater. Danes pa, ki sem ju v taki zmotnjavi narajmal, sem ves drugih misli in si to in uno mislim, kar pa, če ju po ljudoznanstvu sodim in premislim, ne morem od ničesa napečnega verjeti. Zakaj kar popisne liste zadeva, se eden do drugega tako glasijo, da se sto in sto osebam pri likati dajo, torej jim tudi vselaj véra ne gré. Da sta gospa in otrok imenovana, bi bilo že nekoliko verjetno, pa koliko mož se nahaja z ženo in otrokom? Da gospod Bravn na tihem živi, se zná političnim zabavam pripisovati. Zná biti, da je tudi žlahtnega stanú, in se je zastran pičlega premoženja sumečemu hrupu odtegnil in v majhnem mestu vselil.

Tako si motne misli, ki prijatle moje zadevajo, vedrim in preganjam.

Čez dva dni grém spet k Bravnovim, toda so se mi po stopnicah gredé kolena šibile; kaj bo, si mislim, če se popis iskavnega lista nad njima vresniči, in če ju je nemila osoda kakor strela z jasnega neba zadela, kako se bom k njima prišedši obnašal.

V sobo stopivši me gospod prijazno pozdravlja, zgovoren se vede, da še nikoli tako; pa kakor se mi pozdeva, bilo je njegovo obnašanje nekako posiljeno. In sam ne vem, kako mi je na jezik prišlo, da sem zinil od nemških toplic. Bes sumljivosti mi je, težko če ne, misel sprožil, da ga poprašam: „Ste bili že kedaj v homburških toplicah?“

Nekoliko časa se vede, kakor da bi ga bil na bolno rano pičil, pa se kmalo zavé, in mi čversto odgovori: „To je, da sem bil, ravno takrat, ko neki Niemovski, ki je po včerajšnih novicah ondi svoje goljufije doprinašal. To pripovedovaje suče tobačnico med persti. Po tem odgovoru se mi oči odpró in mislim, da je moj sum, ki na-nj letí, bebast ali pa stoji pred mano eden najprederzniših in najbolj premetenih goljufov.

Med tem se ozrem na gospó, ki ima Jelico v naročji, in ji pod oknom sedé neke bukve s podobami kaže in se tako prihulo derži, da je ne morem v obraz viditi.

Naš govor se na druge nesumne reči zasuče. Gospod Bravn govori, kakor da bi mu to nič mar ne bilo. Pa saj tudi drugač ni bilo mogoče, sicer bi ga bil koj spoznal, da je oni slepar, ktereга homburško vodstvo s popisnimi listi išče. In ko sem se hotel posloviti in odriniti, reče mi gospod Bravn: „Še en trenutek poterpite. — Že davno pričakovane menjice so vendar enkrat iz Angleškega prišle, zdaj vam vernemo svoj dolg.“

To izgovorivši stopi k pisni mizi in potegne iž nje zavitek cekinov, ki jih je bil menda že popred za-me odločil, in mi jih dá, rekoč: „Tukaj imate svojih 300 frankov. Tako ste nam bili ž njimi

ustregli, da vam te dobrote nikoli ne bomo mogli po dolžnosti plačati. Ž njimi me niste samo bridke zadrege oteli, ampak po odkritoserčnem zaupanju, ki ste ga do nas imeli, mojo serčnost ohranili, ki je nisem nikoli tako potreboval, kakor ravno zdaj. Zato vam pa ostanem vedno dolžnik."

Na to se sklone gospa ter pravi: „Da, gospod dohtar, dolžni smo vam veliko veliko hvale, in nič bolj ne želimo, kakor prilike, da vam moremo pokazati, da vam nismo samo po besedi, ampak tudi v djanji hvaležni.“

Zdaj pregovori spet nje mož ter pravi: „Gospod dohtar! še drug dolg imam poravnati: namreč znajdenosti vaši se moram zahvaliti, da ste me smerti oteli, da me ni nemila kosa pokosila. Pa nimam ga darila dostojnega, da bi vas po zasluženji obdaroval, dovolite mi, da izgovorim, kar v sercu čutim; — prijatla plačati po prijateljsko sedaj tudi nisem v stanu, zato ostanem pa vaš dolžnik. Vzemite v spominek omenjenega dolga ta le perstan, ni sicer velike vrednosti, toda zame neprecenljiv, sporočilo je matere moje. — To izgovorivši mi natakne lep perstan s krasnim biserom na perst, z arabskim napisom. Ko ga poprašam, kaj napis na njem pomeni, mi razločno in s povdarkom odgovori: „Vid večkrat goljufá!“

„Tudi od mene morate, gospod dohtar, betvico v spomin imeti,“ povzame gospa besedo, pa ne mislite si nič posebnega, delo je rok mojih, ni pa še popolnoma doveršeno, kader nas drugič obiščete — saj se nas ne boste ogibali — vam dam. Na vsako plat, kaj ne, da ostanemo prijatli, kakor do zdaj?“

„Mislim da!“ se poslovim ter odidem.“

Že davno nisem bil tako nezadovoljen sam s sabo kakor danes. Zdi se mi, kakor bi bil pri Bravnovih kaj šamlastega napravil. Sum, ki se me je lotil, ima vse lastnosti nadležnih merčesov, katerih ni lahko odpraviti od ondot. kjer so se enkrat vgnjezdili. In véra moja se jame kmali tako majati, da ne vé, kaj bi si od gospoda Bravna mislil, ne vé, če imam s pravičnimi ljudmi opraviti ali z goljufi? Ta misel me muči skorej noč in dan.

Čez dva dni potem mi prinese v jutro, ravno ko sem hotel iz hiše iti, Bravnova dekla zapečaten zavitek. Odpečatim ga in najdem v njem krasno vezeno listnico. Ko sem se za njo dekli zahvalil in jo precej bogato obdaril, ogledam prejeto darilo bolj natanko. Zunaj je bila podoba treh čednost: véra, upanje in ljubezen iz zelene žide vezena; znotraj v listnici ste dvojni vezeni, ena spredej, druga zadej. Na prvi so besede z zlato nitjo vezene: „Zvestemu prijatlu v sili“, na drugi pa „hvaležna Jenny Niemovska.“

Tako je vendar le resnica, kakor se mi je sanjalo! rečem sam pri sebi ogledovaje krasno listnico. (Konec prihodnjíc.)

Besednik.

† Na Dunaju mesca januarja. — Blagovolite nekoliko vrstic iz stolnega mesta v svoj prijetni časnik sprejeti. — Z veselim upanjem smo prestopili v novo leto. Veselje nas navdaja viditi, kako lepo se seme, ki ga že davno slovenski časniki sejejo, oživlja in kali in dobro žetev obeta — kako da se čedalje bolj Slovenci vseh krajev svojega rodú in svoje narodnosti zavedajo in kako lepo in pridno se je slov. književno polje obdelavati začelo. Pač ni res in ne more nikakor biti, kar še vedno nekteri listi v svojo sramoto svetu trobijo, da na Slovenskem je vse zastoj, da namesti naprej, gredó le rakovo pot in da vse prizadevanje slovenskih domoljubov več ne pomaga! Dobro je le-tém znano, da je vsem enakopravnost zagotovljena, da se vsak narod v svojem lastnem jeziku izobraževati sme in mora zanaprej, če se neče samomora deležnega storiti in vstavnost z nogami teptati — pa pri vsem tem ostajajo tisti pisarji stari trdovratni grešniki, ki prav za prav razdrtje delajo in narod nad narod šuntajo in tako večno neslogo in tedaj počasen razpad cesarstvu hočejo, ker ne pišejo tega, kako bi se zediniti mogli, ampak kako bi mogla še večja razdražba nastati in tudi pogin nekterih manjih narodov. Tedaj je zraven veselja še tudi veliko strahú, da bi v svojih prizadetjih ne opešali in pri tolicih nevarnostih ne poginili — toda ne poginili (kar ni več mogoče), ampak v delu zastali in zadrževani ne bili. — Znamnja bolje prihodnosti pa so, da se vsi Slovani čedalje bolje spoznavajo, da se mnogotero vzajemnost budi, da se slovensko življenje povsod lepo oživlja v knjigi kakor v javnosti, kar nam veselo pričajo mnoge čitavnice in društva, ki so se v ta namen ustanovile in se bodo, če Bog da in sreča junaška. Tudi v pisavi se je to leto korak naprej storil, ker se doznava, da se pri vokalnem *r* — e izpušča, kakor že pišejo Čehi in Hrvatje.

Drznem se še tudi pristaviti, da kolikor bolj ideja sorodstva razne slov. plemena prešinja, toliko bolj hitro bo tudi zginil tisti „panslavizem“, s katerim so nas strašili in zavolj tega tudi zatirali, čeravno je bil le izmišljen in votel. Dan današnji pač več to ne veljá, ker je že tako, da se takega strahu ljudje več ne bojé — in bo le tisti dobiček grabil, ki kaj upa, ne pa, ki straši in nepotrebne skrbi dela! Treba je tedaj s časom naprej, se učiti, razumevati ter spoznavati njegove prikazke, ne pa njerhati in z rokami križem delati in posebno zoper narodov zbujevanje in vstajenje vpiti in hruliti. Zgodovina uči, da so bile vse premembe, kolikor večje, toliko silniše, ker so bile nagloma in se jim ni pot pripravljala, kakor bi bilo od pametnih in previdnih ljudi pričakovati. Zato tedaj vselej toliko joka in stoka, toliko prelite krvi, puntov, bojev in družih nesreč! Da bi se pač ljudje zdaj spametovali!

Da bo pa tudi naše slovstvo brez nevarnosti lepo in s pridom se širiti moglo, potreba je pred vsem, da nikdar ne pozabimo, da živimo v vstavni državi med svobodnimi ljudstvi, da nas ta resnica bolj prešine in k spodobnemu djanju vname. Sveta je tedaj dolžnost učnikom na slov. zemlji, da zanaprej tako učé, svoje nauke tako obračajo, da se učenci že od mladih nog po vstavno misliti, se vesti in potem tudi delati navadijo. V šoli se mora prav začeti, potlej je kaj upati — potlej je tudi veselejših časov za slov. slovstvo pričakovati in možakov, ki bodo goreli za resnico, pravico in omiko svojega naroda in zraven tudi cele deržave.

△ Iz Dunaja 20. jan. — Dragi moj! Očitaš mi, da sem utihnil in pozabil sinka tvojega, vrlega „Glasnika“, ker mu nisem poslal že tako davno ne mrvice za spomin. Res, da nisem poslal „Glasniku“ ves čas nobenega spiska; ali zato ne smeš misliti, da sem pozabil nanj ali celó na ves rod slovenski. Ne daj Bog! Slovenski časniki me vežejo zmirom s predrago mojo domovino, s predragim mojim rodом, ki se sem in bódem poganjal za-nj med Nemei in Nemškutarji o vsaki priliki in branil po slabi svoji moči svete pravice njegove.

Uprašaš me, bode li g. dr. Miklošič predsednik novega svetovavstva za nauk? Da je priporočil g. državni minister za to čast njega in nikoga drugega, to so mi pravili možje, katerim gre vsa vera; — bode li pa kaj iz tega ali ne, tega ne vé zdaj še živa duša. Malo čudno se zdi ljudem, da ne izvoli svetli cesar predsednika tako davno; zato ugibljejo in pravijo nekteri tako, nekteri pa tako; — možje starega kopita se napanjajo neki strašnó.

Miklošič ima, kakor vsak človek prijatelj in sovražnikov; ali če ga starikopitniki spodrinejo, Slovenci ne bomo na dobičku.

Da nas mine otožnost, ki se nas je lotila, odkar ne možuje pred Škotskimi vratmi očitno „česki lev“, nakanil je „zabavni odbor“ t. j. odbor za veselice slovanske, skoro domačo zabavo ali veselico napraviti; ta bode že 28. t. m.; h krati vabi zabavni odbor Slovane na drugo tako zabavo, ki bode 3. marca t. l. (obe pri Šperl-nu) „slovanski pevski družbi“ na korist.

Take zabave (s plesom) bodo bolj „po domače“. Odbor jim nalašč ne pravi „besede“, zato, ker je nakanil prihodnjič imenovati le imenitniše veselice, da se ohrani „besedam“ sloveče imé.

Bal slovanski bo letos 24. februarja v veliki Zofijni dvorani, ki jo je dal g. Moravec za letošnje velike plese neki tako olupšati in nakititi, da malo takega. — G. Moravec je slep starček in je dal zidati veliko poslopje, ki mu pravijo Zofijno kopališče (Sofien-Bad), čeravno ni zidar, po svojem lastnem obrisu, potem ko je bil že oslepil. V tako imenovani „Zofijni dvorani“ se po letu kopljejo, po zimi pa plešejo. Kopališče se spremeni namreč v prekrasno dvorano z olikanim tlakom, po katerem plešejo in „rajajo“ skoraj bi rekel: kakor v raj u.

Po letu se v nji kopljejo, po zimi pa plešejo; po zimi je viditi ondi tudi veliko mladih lovcov, ki lové z ostrimi pušicami (v očéh) brze, mlade, brbke srne in se drvé ž njimi po polzkem tlaku, na kterem včasih kteremu tudi spodrsne, da se zvalí, kakor je dolg in širok. Dragi bravec! ali ne misliš nehotoma na Cérkniško jezero? Vidiš li, da ga imamo tudi na Dunaju? Zato, dragi bratje na Kranjskem, nič se preveč ne bahajte doma s svojim čudnim in prečudnim Cérkniškim jezerom.

Iz Celovca. Ravno kar je prišel na svitlo prvi vezek „Cvetja iz domačih in tujih logov“ in obsega slovečo Fr. Schillerjevo igro „Wiljem Tell“ (1. in 2. dj.) v izverstni slovenski prestavi, ki jo je napravil naš visoko cenjeni pesnik Fr. Cegnar. Naj stoji tu za poskušnjo iz 1. djanja pesem planinskega lovca, ki se takole glasí:

Višave grmijo in brv se šibí,
Al lovca ni groza strmečih čerf;

On smelo koraka
V ledene goré,
Kjer zemlja za pomlad,
Za brstje ne vé.

Ozira se pod-se v megleno morjé,
Al krajev ne loči, kjer mesta stojé.

Skoz predrte oblake
Mu svet se bleščí,
Globoko pod nogo
Poljé zelení.

Drugi vezek izide perve dni mesca marca in tako vsacih 5—6 tednov eden snopič. Naročnina iznaša za vsak vezek 25 kr., po bukvarnicah 30 kr.; kdor pa želí posamesne vezke, poštnine proste, naravnost po pošti prejemati, naj pošlje za vsacih 4 vezkov 1 gld. 24 kr. vredništvu „slov. Glasnika“, ki razpošiljavo oskerbuje. — Na prodaj imajo „Cvetje“ sledeče bukvarnice: v Celovcu Leon in Liegel; v Ljubljani Giontini in Lerher; v Novem mestu Vepustek; v Gorici Soher; v Terstu Schimpf; v Celju Geiger; v Mariboru Leyrer in Ferline; v Gradcu Ferstl; na Dunaju Wenedikt; v Pragi „slovanska knjigarnica“, v Zagrebu Zupan, za ostale jugosl. kraje A. Lukšić v Karlovcu. Ob enem se priporoča ta nabera klasičnih del v slovenskih prestavah vsem slov. rodoljubom in posebno naši odraščeni nadepolni mladini kot prijetna dušna zabava. — „Družba sv. Mohora“ je ravno kar dala v natis 5. zvezek „slovenskih Večernic“ za tekoče leto. — G. F. Blažič, kaplan v Lindaru, poslal je nam dva rokopisa rajnega slov. pisatelja Miha Verneta, ki so se s svojo prijetno pisavo prikupili vsem slovenskim bravecem. Pervi je „Sveti Aureli Augustin, škof Hiponeski, o govoru Gospodovem na gori po sv. Matvezžu“ drugi pa „Nekoliko odlomkov Mohamedovega korana.“ Želeti bi bilo, da bi vsaj prvo delo kmalo zagledalo beli dan; če se oglasi dosti družnikov za tekoče leto, utegnila bi ga „družba sv. Mohora“ spraviti na svitlo. — Kakor naznanjajo „Novice“, prišle so g. Krekove „poezije“ že na svitlo in se prodajajo po 70 nkr. Željno jih pričakujemo tudi v Celovec. Cena jim je 70 nkr. — V Gorici slovensčina prav lepo nepreduje, kakor spričuje tudi slovenski koledar za

leto 1862“, ki ga je izdala goriška kmetiška družba. Razun pratike obsega več koristnih in kmetu potrebnih reči, v prav gladki slovenščini pisanih. Bog daj, da bi posnemale ta lepi izgled narodske enakopravnosti tudi druge enake naprave po sosednih deželah! — V Mariboru je prišlo na svitlo „Djansko vodilo, po katerem naj se prvošolci v presv. Jezusovi veri podučevajo.“ Na svetlo ga je dal g. T. Mraz, duhoven kerške škofije. Hvalijo ga kot prav lepo in praktično delo. Naj si ga toraj omislijo vsi učitelji keršanskega nauka, pa tudi drugi možje, ki imajo z odrejo mile mladine opraviti. — „Slovenski zabavnik“ se dobiva v Celovcu v Leonovi bukvarnici. Cena mu je le 1 gld., kar služi na znanje vsem podpornikom domače književnosti. — G. Šubicova prestava „Virgiljevega kmetijstva“, ki je skoz in skoz prav izverstno delo, ni prišla v zgubo, kakor so se nekteri bali; upamo, da jo moremo v kratkem po „Cvetju“ razglasiti. Za „Cvetje“ se med družimi že naznanjenimi deli tudi poslovenuje „Babička“, prekrasna pripovedka iz kmečkega življenja, ki jo je v češčini spisala sloveča pisateljica Božena Němcova. Že je to lepo delo v več jezikov prestavljeno.

* Svitla zvezda se je uternila na obnebu česke književnosti: umerla je 21. m. m. Božena Němcova, preslavna česka pisateljica. Rojena je bila l. 1820 na Dunaju. „Po Vestonii a Evě z Lobkovic nežila v Čechách spisovatelka, která by se rovnati mohla duchem Boženě Němcové“ in „Pražski posel“ popisuje nam takole poslednje trenutke umirajoče spisateljice: „Pravě ono dílo, v němž (v kterem) celé své srdce nam byla odhalila (odkrila) — pravě „Babička“ (se ravno prestavlja v slovenščino) měla jí ještě jednou (še enkrat) zjasnit poslední chvílky uhasijícího života. Den před smertjo došel ji vytisk druhého vydání „Babičky“ a chladnoucí již ruka chopila se (prijela) naposledy pera, by věnovala ditko svoje — sestře našeho Šumavského!“ — Naj v miru počiva!

* Te dni se odpre v Celju narodna slovanska čitavnica. Naj postane središče narodnega življenja na spodnjem Štajeru!

Listnica.

Za nove naročnike imamo še iztisov letašnjega Glasnika pripravljenih, kar dajemo s tem dostavkom na znanje, da bomo v prihodnje zavoljo previsoke papirjeve cene „Glasnika“ samo v toliko iztisih natiskovali, kolikor se oglasi gotovih naročnikov; prosimo tedaj, da se oglasé čast. g. g., ki želé letašnjega Glasnika na novo ali še dalje prejemati, vsaj do 20. t. m., ker bi jim sicer ne mogli postreči z nobenim iztisom. — Nasledek razpisanih daril bomo, kakor upamo, v prihodnjem listu mogli razglasiti; — g. I. T. Dans še nismo mogli pričeti z natisom, ker smo bili s prostorom v zadregi; — g. J. B. Kar cika po politiki, morali smo pristriči; — g. L. H. Prihodnjič; — g. J. L. Ta pot ni bilo prostora; — g. Š. Pr. Le tako naprej; poslana poskušnja je že precej dobra; za natis vendar še ni; — g. L. T. Kmalo se porabi; — g. G. K. Prihodnjič; še nemamo; — g. J. K. Kmalo; — g. J. G. Najprej ko bo mogoče; v pesmi blagovolite tu pa tam kako verstico še nekaj opiliti; potem prav dobra; — g. J. P. Hvala. — Zavoljo pomanjkanja prostora nadaljevanje imenika čč. gg. naročnikov prihodnjič.

Natisnil Janez Leon v Celovcu.